

Jubileusz stulecia kościoła
w Ulan Ude

Содержание * Spis treści

Новости	3-4
Lublin i Omsk – bliżej siebie / Стали ближе Омск и Люблин	4-5
Dom Polski dentysty Włodzimierza Figłowskiego (Анапа)	6-7
Światowy zjazd polskich kombatanów 2009 – Spotkanie pokoleń (Гданьск – Варшава)	8-9
Взаимопонимание после мухоморной настойки (Тюмень)	10-14
Завоевали кубок для России (Петрозаводск)	15
Кяхтинский градоначальник (Кяхта)	16
Despodzinowka (Омская область)	17-18
Polacy i wieś syberyjska. Konferencja w Omsku	18
Emigracja Polaków na Syberię na przełomie XIX-XX ww.	19
Польские общины в сибирских селах (Омск – Тара)	20-21
Msza na tatarskim stepie (Казань)	22-23
Polonijny Festiwal dzięcięcy	24
Праздник в середине лета (Абакан)	24-25
Syberyjska opowieść (Минусинск)	26-27
Столетие костела (Улан-Удэ)	28
„Полонии Минусинска” – 10 лет	29-30

НОВОСТИ

Как изменилась Польша – сравнение данных за 1989 и 2008 гг.: ВВП на душу населения – 1768 и 13 779 долларов, экспорт – 14,3 и 169, 6 млрд. долларов, продолжительность жизни – 66 и 70 лет; количество студентов – 403 тысячи и 1927 тысяч, количество автомобилей – 5,2 млн. и 19, 4 млн.”. („Польска”).

Согласно опросу ГфК „Полония”, 24 % поляков считают, что демократия в Польше функционирует хорошо, 37 % – что плохо, еще 37% – ни хорошо, ни плохо, а 2 % не имеют мнения на этот счет. Деятельностью политических партий удовлетворены 8% поляков, недовольны 62%, „ни хорошо, ни плохо” выбрали 26%, а еще 4% затрудняются с ответом. („Жечпосполита”).

„В среднем в Европе своим политикам доверяют 10% граждан. В Польше доверие выражают от 3 до 5%. Польша – одна из немногих стран, где доверие к Европейскому парламенту больше, чем к собственному”. („Польска”).

„От других стран региона Польша отличается невиданным масштабом послевоенной миграции из традиционной деревни в города. Это назвали „омужичиванием” городов. Сельские культурные модели были внесены как багаж посткрестьянского послевоенного общества, из которого сформировалось новое городское население. Это большинство хорошо чувствует себя в атмосфере семейного и группового эгоизма, оборонительно-агрессивного отношения ко всем вокруг, к любым инициативам и новым идеям, к решениям любой власти и к каждому предложению постараться понять друг друга, прийти к согласию. Что нужно сделать, чтобы мы захотели взять в свои руки общественную жизнь?”. („Газета wyborcza”).

„Польша поддерживает усилия Турции по вступлению в ЕС” – сказал премьер-министр Дональд Туск 15 мая на встрече с премьер-министром Турции Реджепом Эрдоганом. Премьеры подписали договор о стратегическом сотрудничестве между двумя странами”. („Жечпосполита”).

„1,9 млн. поляков – студенты. 1,27 миллиона из них учатся в государственных вузах, 660 тысяч – в частных. По данным ГСУ, лишь 14% молодежи выбирают технические или естественно-математические специальности. Самой большой популярностью пользуются менеджмент, педагогика, юриспруденция и экономика”. („Впрост”).

НОВОСТИ

„В прошлом году поляки купили более 147 млн. книг почти на 3 млрд. злотых. Это на 12,4% больше, чем в 2007 году. Лидером на рынке осталась группа „PWN” („Польские научные издательства”), доходы которой выросли на 44%, до 196 млн. злотых. Несмотря на кризис, продажа книг продолжает расти”. („Жечпосполита”).

„По последним данным Евростата, в настоящее время польская экономика занимает 7-е место в Европе”. (Польшка”).

„Доктор Анджей Конопаккий (Белостокский университет), сопредседатель Совместного совета католиков и мусульман: „Принято считать, что татар-мусульман в Польше около 4 тысяч. Остальных мусульман у нас может быть до 25 тысяч. В их число входят приезжие, принявшие ислам поляки, дипломаты. Эти приблизительные показатели увеличиваются за счет беженцев из Чечни, бывшей Югославии, Ирака. Мусульманский религиозный союз, создание которого было утверждено польским Сеймом в законе 1936 г., – традиционный оплот татар. Это крупнейшая структура, объединяющая мусульман в Польше. Мусульманская лига появилась недавно, к ней принадлежит приезжие из арабских стран, в т.ч. студенты и граждане, пребывающие в Польше временно. Третья группа – это беженцы, которые часто не принадлежат к этим организациям”. („Газета wyborcza”).

Павел Хюлле, поэт, прозаик и публицист: „Самым большим успехом Польши после 1989 г. стало местное самоуправление. Я знаю, что говорю, потому что я всегда голосую в своем округе за кандидата, который не только обещает, но и действительно прокладывает велосипедные дорожки”. („Газета wyborcza”).

„Орлану-белохвосту, символу Польши, грозит вымирание. Птицы, которые соединяются в пары на всю жизнь и верны друг другу до самой смерти, погибают от отравы для лисич, раскладываемой крестьянами. Орланов в Польше меньше 700 пар. С начала года лесники и орнитологи нашли уже несколько десятков мертвых птиц. Эксперты подозревают, что люди специально отравляют орланов. Сельские жители обрезают орлам когти”. („Дзеньник”).

W ciągu ostatnich kilku lat syberyjski Omsk i jedno ze starszych miast w Polsce – 2 Lublin, nawiązały ze sobą szczególnie bliskie stosunki. Na zaproszenie władz województwa lubelskiego, a także miejscowego stowarzyszenia „Wspólne korzenie”, pod patronatem Prezydenta Rzeczypospolitej Polski, Pana Lecha Kaczyńskiego, członkowie regionalnego, omskiego stowarzyszenia „Polskie Kulturalno-Oświatowe Stowarzyszenie „Rodzina” dwukrotnie przebywali na pielgrzymce na polskiej ziemi, świętując Wielkanoc (reportaż z tego wyjazdu w nr 2 „Rodacy”). Ponadto, dzięki pomocy mieszkańców Lublina, kilka mieszkańców Omska wzięło udział w kursach języka polskiego.

Odbyło się wiele rozmów (w tym też z udziałem naszego stowarzyszenia), przy obopólnym życzeniu stworzenia trwałych kontaktów kulturalnych jak i biznesowych, które skończyły się podpisaniem deklaracji o współpracy z Lublinem. Miało to miejsce pod koniec maja 2009 roku w trakcie wizyty delegacji Omska w Lublinie. W trakcie rozmów polscy kierownicy i biznesmeni mówili o uczciwości, o planach rozmieszczenia na terytorium naszego miasta kilku firm produkcyjnych, wykazali zainteresowanie w wykorzystaniu możliwości produkcyjnych omskiego okręgu. Omiczanie, ze swojej strony, bardzo zainteresowali się możliwościami rynku żywnościowego województwa lubelskiego, a także możliwościami wymiany studentów kollegie i uniwersytetów.

Wypełniając daną wcześniej obietnicę, a także na zaproszenie mera W.F. Szeidera, lubelska delegacja odwiedziła nasze miasto 31 lipca 2009 roku w ramach 293 rocznicy powstania Omska. W skład delegacji weszli: prezydent Lublina, profesor Adam Wasilewski, szef Rady Miasta Piotr Kowalczyk, pracownik kancelarii prezydenta Lublina Józef Husarc.

Program wizyty był bardzo napięty. Polscy goście mieli okazję ocenić możliwości przedsiębiorcze Omska, jak i perspektywy współpracy. Lublinianie uczestniczyli przy sadzeniu drzew w Al. Przyjaźni w miejskim

skwerze, odbyli spotkanie z profesorem, rektorem Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego w Omsku K.A. Czurkinym i profesorem Omskiej Państwowej Akademii Medycznej A.I. Nowikowym, który przekazał polskiej delegacji zaproszenie Lubelskiemu Uniwersytetowi Medycznemu zachęcając do wymian naukowych i studenckich.

Należy powiedzieć, że „Rodzina” ściśle współpracuje z Kollegie Budowy Transportu, jedną z najstarszych uczelni zawodowych na Syberii. W kollegie odbywają się kursy języka polskiego oraz zajęcia z historii i kultury Polski. Dlatego też jest zrozumiałe, że przyszły budowniczy mostów, tuneli i dróg wyrazili przy gościach życzenie stworzenia wymiany między studentami omskiego kolledża i podobnymi polskimi uczelniami.

Nie zwracając uwagi na bardzo napięty grafik, szanowni polscy goście znaleźli czas na spotkanie z członkami omskiego stowarzyszenia „Polskie Kulturalno-Oświatowe Stowarzyszenie Rodzina”. Następnie odbyła się serdeczna rozmowa, zostało wyrażone wspólne zdanie na temat współpracy. Niektórzy omiczanie wyrazili nader ciekawą propozycję, aby zorganizować wymianę między polskimi i syberyjskimi rodzinami w okresie urlopów i wakacji.

Zwracając uwagę na duży udział w rozwoju polsko-rosyjskich stosunków i wieloletnią rzeczywistą pomoc Polakom na Wschodzie, w uroczystej atmosferze zostały wręczone dyplomy zasłużonych członków stowarzyszenia „Rodzina” profesorowi Adamowi Wasilewskiemu, Piotrowi Kowalczykowi i Józefowi Husarcowi.

Praca naszego stowarzyszenia na rzecz rozwoju ruchu polonijnego w mieście i za granicą otrzymała dobrą ocenę: we wrześniu tego roku otrzymaliśmy listy dziękczynne od Prezydenta miasta Omska.

Mamy nadzieję, że i w przyszłości uda nam się wnieść swój wkład w rozwój przyjacielskich, kulturalnych i przedsięwziętych stosunków między naszymi krajami, a Polska i Syberia staną się bliższe.

Piotr KRAJEWSKI,
Zastępca prezesa organizacji „Rodzina”

СТАЛИ БЛИЖЕ ОМСК И ЛЮБЛИН

На протяжении последних лет сибирский Омск и один из древнейших городов Польши – Люблин – связывают особые тесные отношения. По приглашению руководства Люблинского воеводства, а также местного объединения „Wspólne korzenie”, под патронажем Президента Республики Польша господина Леха Качиньского, члены Омской региональной общественной организации „Польское культурно-просветительское общество „RODZINA” („Семья”) дважды побывали с паломнической миссией на польской земле на праздновании Святой Пасхи. Также с помощью люблинцев некоторые омичи прошли обучение на курсах польского языка.

Проведенные многочисленные переговоры (в том числе, и с участием нашей омской полонийной организации) при взаимном желании установить прочные культурные и деловые отношения привели к подписанию декларации о сотрудничестве с Люблином. Это произошло в конце мая 2009 года в ходе визита делегации администрации Омска в Люблин. В ходе переговоров польские руководители и бизнесмены говорили, в частности, о намерениях разместить на территории нашего города ряд производств, высказали заинтересованность в использовании промышленного потенциала Омской области. Омичи, в свою очередь, очень заинтересовались возможностями продовольственного рынка люблинского воеводства, а также возможным обменом студентами ряда колледжей и университетов.

Выполняя данное ранее обещание, а также по приглашению мэра В.Ф. Шрейдера делегация Люблинского воеводства посетила наш город 31 июля 2009 г. в рамках празднования 293-й годовщины со дня образования Омска. В составе делегации были: Президент города Люблина, профессор Адам Василевски, глава городского совета депутатов Петр Ковальчик, ответственный работник канцелярии Президента города Люблина Юзеф Хусарц.

Программа визита была очень насыщенной. Польские гости смогли оценить потенциал предприятий Омска, перспективы возможного взаимного сотрудничества. Люблинцы приняли участие в высадке деревьев на аллее Дружбы городского сквера, провели встречи с профессором, ректором Омского государственного педагогического университета К.А. Чуркиным и профессором,

ректором Омской государственной медицинской академии А. И. Новиковым. Последний через польских гостей передал приглашение Люблинскому медицинскому университету посетить Омск с целью установления научных и студенческих обменов.

Следует сказать, что „RODZINA” („Семья”) тесно работает с Омским колледжем транспортного строительства – старейшим средним профессиональным строительным учебным заведением Сибири. В колледже действуют курсы польского языка, изучаются история и культура Польши. Поэтому вполне понятно, что будущие транспортные строители мостов, тоннелей и дорог высказали гостям пожелание наладить обмен студентами между омским колледжем и аналогичным польским учебным заведением.

Несмотря на очень напряженный график, высокие польские гости смогли найти время и встретиться с активистами Омской региональной общественной организации „Польское культурно-просветительское общество „RODZINA” („Семья”). За чаем состоялся теплый разговор, было высказано общее мнение по продолжению сотрудничества. Некоторые омичи высказали весьма интересное предложение – организовать гостевой обмен между польскими и сибирскими семьями на время отпусков и каникул.

Принимая во внимание большой вклад в развитие польско-российских отношений и многолетнюю реальную помощь полякам на Востоке, профессору Адаму Василевскому, Петру Ковальчику и Юзефу Хусарцу в торжественной обстановке были вручены Свидетельства Почетных членов общества „RODZINA” („Семья”).

Работа нашего общества по развитию полонийного движения в городе и за рубежом получила хорошую оценку: в сентябре нынешнего года нам вручили благодарственное письмо мэра Омска.

Это укрепило нашу надежду, что и впредь „Rodzina” сможет вносить свой вклад в развитие дружеских, культурных и деловых отношений между нашими странами, а Польша и Сибирь станут ближе друг к другу.

*Петр Краевский,
заместитель председателя
Омской региональной
общественной организации
„Польское культурно-просветительское
общество „RODZINA”*

„ПОЛЬСКОЕ ЛЕТО В КАРЕЛИИ-2009”

Молодёжный лагерь с таким названием был организован нынче в Кончезере. Проводится он уже второе лето подряд благодаря спонсорской помощи варшавской организации „Вспулнота Польска”. В прошлом году здесь отдыхала молодёжь только из Карелии. В этом году лагерь принял тридцать человек из Санкт-Петербурга, Великого Новгорода и нашей республики. Несколько дней были невероятно насыщенными: спортивные игры „Весёлые старты” и „Ночной дозор” смеялись уроками польского языка и лекциями по истории и религии Польши; разучивались польские песни и танцы, проводился мастер-класс по изготовлению атрибутов национальных костюмов и просмотр художественных фильмов.

В клубе состоялась презентация выставки о деятельности полонийных организаций в шестнадцать городов под названием „Крылья Полонии на просторах России”, которую привёз из города на Неве Чеслав Бласик, председатель культурно-просветительской общественной организации „Полония” и директор Дома польского в Санкт-Петербурге.

Но, пожалуй, самым захватывающим событием был рафтинг на реке Шуе в последний день работы лагеря – забава не для слабонервных. И, конечно, ребята будут вспоминать прощальный костёр и тёплое, дружеское общение.

Светлана БЕЛЯВСКАЯ

С глубоким прискорбием сообщаем, что в августе 2009 г. ушел из жизни Раймонд Генрихович Пиотровский – Почетный председатель культурно-просветительского общества „Полония” в Санкт-Петербурге. Поляк по происхождению, он вырастил не одно поколение студентов и аспирантов Российского государственного педагогического университета; член старейшей польской Академии наук, он был награжден высокими польскими государственными орденами.

КПО „Полония” в Его лице потеряла преданного Друга, Учителя, Наставника.

Выражаем глубокое соболезнование близким и друзьям покойного. Мы навсегда сохраним память о выдающемся поляке-петербуржце.

*Правление КПО „Полония”
в Санкт-Петербурге*

АНАПА

DOM POLSKI DENTYSTY WŁODZIMIERZA FIGŁOWSKIEGO

O niezwykle nieobojętym dentyście Włodzimierzu Figłowskim głośno było wśród mieszkańców osiedla Gajkodzor, w którym doktor mieszkał i pracował w przeciągu ostatnich 32 lat. Ogromny smutek ogarnął mieszkańców Gajkodzoru, kiedy pan Włodzimierz przeniósł się do Supsechu i zaczął tam praktykować. Teraz jego stali pacjenci muszą jeździć do Supsechu. I nie tylko z Gajkodzoru.

mierz w ten sposób wspomina swoje warszawskie wrażenia: „Słyszę jak kierowca pieszczołtliwie beszta przechodnia:

– Gdzie się pchasz, gnojku? Na czerwone światełko, kurde mać, jeździć przekraczasz!”

Polacy są pieszczołtliwi nie tylko słownie. Młody kapłan przed plombowaniem zębu nagle prosi lekarza: „Niech pan mnie uściśnie, żeby nie bolało...” I dentysta chętnie ksędza objął! Taki tkliwy dentysta niezbędny jest na wsi, gdzie brakuje specjalnego lekarza dla dzieci. Płaczącego 5-letniego Tigrana udaje się zagadać:

– Pozwól, mój słodziutki, ja tylko obejrzę. Niech mamusia razem z tobą

usiądzie. A teraz, moj złociutki, tylko prysniemy lekiem, żeby nie bolało... – Dziecko się uspokaja i już nie boi. „Nie każdy lekarz potrafi wejść w skórę chorego!” – zachwyca się. Odpowiada dowcipem: „Czy pan jest lekarzem?” – Nie, jestem chory, tylko że pracuję w charakterze lekarza”.

Mówią, że o człowieku trzeba sądzić nie z tego, co o nim mówią inni, lecz z tego, co on mówi o innych. Od Figłowskiego nie da się usłyszeć o kimkolwiek złego: „Jaką miarką mierzysz, taką ci odmierzą”.

Pan Włodzimierz potrafi dobrze prowadzić wszystkie swoje sprawy doczesne właśnie dzięki dostosowaniu ich do wymogów boskich. Przecież Polak bez kościoła nie jest Polakiem. Każdy dzień pan Figłowski rozpoczyna i kończy przez zwracanie się do Boga. W razie skomplikowanego wypadku w pracy – również ratuje go modlitwa. Nie bez powodu w kościele Świętej Jadwigi i Świętego Liboriusza w stancy Anapskiej podczas Mszy Świętej właśnie pan Włodzimierz zawsze intonuje „Ojcze Nasz” po rosyjsku i po polsku.

Sześciudziesięcioletni doktor zwykle zwraca się do pacjentów (i nie tylko) per „córko”, „synku”. Nie jest to żadne faryzeuszostwo, lecz taka percepcja rzeczywistości. Pan Figłowski posiada aż 18 chrześniaków, w tym 3 katolików (pozostali są prawosławni). Nawet swój nowy dom wybudował wspólnie ze swoją chrześniaczką. Jeden z pokoi przeznaczył dla chrześniaka Artioma Jędrusińskiego, żeby student nie musiał jeździć na uczelnię z Jurowki.

W zeszłym roku razem z Artiomem brał udział w pielgrzymce z Drohiczyzna do Częstochowy – duchowej stolicy Polaków. Dla osoby godnej „zasłużonego wypoczynku” przemaganiem były codzienne prawie 50-kilometrowe przejścia na piechotę. Trzeba zwrócić uwagę na to, że pielgrzymka dla

– Czy pan jest lekarzem?

– Nie, jestem chory, tylko że pracuję w charakterze lekarza.

W ciągu trzech sobotnich godzin praktykowania udało mi się poznać kilku pacjentów, w tym mieszkańca Noworosyjsku, któremu niegdyś doktor zmontował dosłownie z kawałków dolną szczękę. Żanetta Ajwazjan z Soczi przyjechała do „swojego doktora”, który zaplombował jej ząb w sposób szczególnie trwały jeszcze gdy była dzieckiem. Tatiana Fokina odwiedza „wyłącznie Figłowskiego” już od 25 lat („znieczuli oraz wszystko zrobi w ten sposób, że nic nie będzie bolało”). A oto opinia Artura Mkrteczjana: „To, że mamy takiego lekarza wyszło na korzyść nie tylko mieszkańcom Supsechu, lecz również całej Anapie. Osobiście nie spotykałem jeszcze Honorowych dawcy krwi wśród lekarzy, prócz właśnie Figłowskiego, który prawie pięćdziesiąt razy ofiarowywał swoją własną krew dla chorych”.

Z Soczi przyjechał do doktora kapłan katolicki ojciec Leszek z niesamowicie szczegółowymi zdjęciami jamy ustnej, wykonanymi w Polsce. W ten sposób wyszło na jaw, że nasz cudowny lekarz jest Polakiem, Prezesem miejskiego Centrum Kultury Polskiej „Nasz Dom”, uczestnikiem Drugiego Światowego Kongresu Lekarzy Polaków. Pan Włodzimierz trzykrotnie podwyższał swoje kwalifikacje zawodowe w Akademii Medycznej we Wrocławiu.

W mojej obecności rodacy starali się rozmawiać po rosyjsku, lecz niekiedy zбочали na ojczysty polski. Język ten jest sycząco-szeleszczący, miękki, jak gdyby pluszowy. Polacy lubią stosować przyrostki zdrabniające i spieszczające. Pan Włodzi-

pana Figłowskiego stała się nie tylko trudem fizycznym i duchowym. On, jak zawsze, godnie spełniał swoją zawodową misję lekarską, za co dostał podziękowanie od biskupa. A do tego niezapomniane wrażenia. Ludność witała pielgrzymujących jako osób bliskich, zaopatrywała ich we wszystko. Wielu dołączało do pielgrzymki. Cel osiągnęło ponad trzysta tysięcy osób. I wszyscy klękali przed Matką Boską, która do dziś czyni Cuda w Częstochowie... Religijność właściwa jest wszystkim Polakom, w tym również młodzieży. Można zauważyć młode osoby, które modlą się w kościołach lub idą do spowiedzi. Na ulicach widać liczne plakaty z postacią dziewczynki i napisem „Słuchaj Boga”. Jest rzeczą normalną parę razy dziennie zajrzeć do świątyni, ugiąć kolana, pomodlić się, po czym powrócić do swoich spraw codziennych.

Szczególnie ważną dla pana Włodzimierza była pielgrzymka w roku 1998 celem spotkania się z Papieżem Janem Pawłem II. Od tego czasu w domu pana Figłowskiego króluje kult Papieża: wielki rozdział księgozbioru zajmują twory Jana Pawła II, tylko w jednym z pokoiów naliczyłam aż cztery jego podobizny...

Pan Włodzimierz jest osobą wybitnie usamodzielnioną. On umie wszystko robić porządnie. Na Zielone Świątki razem z siostrą przez dwanaście godzin z rządu ubierał kościół i dom księdza. Samodzielnie projektował i budował swój nowy dom, zakładał młody ogród. Na starannie przez niego wypielęgnowanych grządkach zawsze jest wielki porządek. Nie lubi szaszłyki, natomiast ubóstwia gotować gołąbki oraz rybę po polsku. Idealny porządek panuje w jego nienagannym „polskim domu”, urządzonym po europejsku. Gospodarz cierpliwie poświęca nas w szczególności. Obrazy święte mogą wisieć nie tylko na honorowym miejscu, lecz wszędzie, natomiast krucyfiksy – ponad każdym otworem drzwiowym. Oto jest obraz Matki Boskiej Częstochowskiej, którą czczą również prawosławni. A tu jej rzeźba, skierowana w stronę sypialni. Pojęcie „polskiej pychy” nie jest właściwe dla pana Figłowskiego – on stanowi wcielenie samej prostoty, życzliwości, autoironii. Na obchody 60-lecia urodzin do pana Figłowskiego przybyło sześciu księży, lecz jego ulubione dowcipy są właśnie o kapłanach...

W gabinecie jedna szafa na książki mieści literaturę duchową oraz krajoznawczą o Polsce, druga – literaturę naukową na temat „kwestii polskiej”. Co się tyczy przekonań osobistych pana Figłowskiego, to jest z niego szczery internacjonalista, gdyż mówi nie tylko po polsku i po rosyjsku, lecz również w języku czeskim, ormiańskim oraz ukraińskim. Niejednokrotnie zapraszano pana Włodzimierza do osiedlenia się i pracy w Polsce. Kraj swoich przodków pan Figłowski kocha, lecz nie życzy sobie uchodzić tam za „rosyjskiego Polaka”.

Marina FROLENKOWA

KONFERENCJA „NEKROPOLIA GUŁAGU: MIEJSCA POLSKIEJ PAMIĘCI W REPUBLICIE KOMI”

23-24 czerwca 2009 r. w mieście Inta (Republika Komi) odbyła się konferencja naukowa zatytułowana „Nekropolia Gułagu: Miejsca polskiej pamięci w Republice Komi”.

Seminarium zorganizował Konsulat Generalny RP w Sankt Petersburgu we współpracy z Naukowo-Informacyjnym Centrum „Memoriał” z Sankt Petersburga, Społeczną Fundacją „Pokajanie” Republiki Komi oraz Krajoznawczym Muzeum miasta Inta. Konferencję przygotowano w ramach realizowanego od 2008 r. przez konsulat programu informacyjno-badawczego „Losy Polaków w północno-zachodniej Rosji”. W konferencji udział wzięli przedstawiciele instytucji kulturalnych i oświatowych z miast Republiki Komi, zaangażowani w opracowanie historii Gułagu i poszukiwania śladów polityki represji ZSSR na terenie Republiki Komi. Jako eksperci wystąpili: A. Dembowska (wicekonsul, KG RP w Petersburgu), I. Flige (dyrektor NIC „Memoriał”, St. Petersburg), A. Daniel (organizacja „Memoriał”, Moskwa), M. Rogaczow (dyrektor Fundacji „Pokajanie”, Syktywkar).

W programie konferencji znalazły się wystąpienia dot. historii systemu łagrów w Komi, losów więźniów i przesiedleńców narodowości polskiej, jak również omówienie metodyki dokumentacji pozostałości po Gułagu – cmentarzy, mogił zbiorowych, zabudowań obozowych, rezultatów pracy więźniów (kolej, budynki, instalacje, fabryki, kopalnie). Uczestnicy konferencji odwiedzili tzw. Pierścień Pokory, tj. miejsca masowych pochówków więźniów obozów w mieście Inta. Wśród odwiedzonych miejsc pamięci znalazły się krzyże i pomniki ustanowione w pamięć o więźniach narodowości litewskiej, łotewskiej, żydowskiej oraz polskiej (indywidualna mogiła Józefa Dziegielewskiego, zm. 20.12.1941).

Rosja – KG RP w Sankt Petersburgu

KOMUNIKAT PRASOWY

Polskiego Stowarzyszenia Autorów, Dziennikarzy i Tłumaczy w Europie – APAJTE

29 czerwca br. w siedzibie Stacji Naukowej Polskiej Akademii Nauk w Paryżu odbyło się Walne Zebranie Polskiego Stowarzyszenia Autorów, Dziennikarzy i Tłumaczy w Europie – APAJTE (Association Polonaise des Auteurs Journalistes et Traducteurs en Europe).

Zebranie rozpoczęło minutą ciszy w celu uczczenia pamięci zmarłego w ubiegłym roku kolegi z Belgii, kś. Tadeusza CZAI.

Po przedstawieniu i zatwierdzeniu raportów z działalności i stanu finansowego Stowarzyszenia za ostatni rok, przeprowadzono wybory nowych władz do piątej, czteroletniej kadencji.

W wyniku głosowania nowym prezesem APAJTE została wybrana Anna BAŁTYK.

W skład nowego zarządu weszli: Halina GODECKA, Vice-Prezes ds. Polski Grażyna BLANC, Sekretarz Bożena BERTAUD, Skarbnik Alexander CZĄSTKIEWICZ, Członek Teresa DUTKIEWICZ, Członek Stanisław GACZOŁ, Członek Magdalena KUS-DUNIKOWSKA, Członek Bożena PAWŁOWSKA-KILANOWSKI, Członek.

Poprzedni prezes APAJTE, Agata KALINOWSKA-BOUVY nie kandydowała w tegorocznych wyborach. Za dwie pełne kadencje pracy jako prezes, za wieloletnią działalność w zarządzie na rzecz Stowarzyszenia oraz za promocję prasy i książki polonijnej, Agata KALINOWSKA-BOUVY otrzymała tytuł Honorowego Prezesa Stowarzyszenia APAJTE.

КАРТУ ПОЛЯКА ПОЛУЧИЛИ ЧЛЕНЫ НКАП „НАДЖЕЯ”

В начале октября Бурятию с неофициальным визитом маршал Сейма, председатель общества “Вспульнота Польска” Мачей Плажиньски. В Улан-Удэ он прибыл с генеральным консулом Республики Польша в г. Иркутске Кшиштофом Чайковским.

Вместе с ректором Бурятского государственного университета Степаном Калмыковым он торжественно открыл в этом вузе Центр польского языка, истории и культуры.

Теперь студенты БГУ, изучая польский язык, могут многое узнать о польской литературе, истории государства, а также проводить различные мероприятия и праздники, связанные с польскими датами.

Также председатель “Вспульноты Польской” пан Мачей Плажиньски посетил офис Национально-культурной автономии поляков г. Улан-Удэ „Наджея” и вручил Карту поляка пятнадцати членам автономии. Среди них – почетный председатель НКАП „Наджея” Вацлав Соколовский.

Вместе с высокопоставленными гостями были и представители Польского телевидения.

Анна ВИНОГРАДОВА

ŚWIATOWY ZJAZD POLSKICH KOMBATANTÓW 2009 – SPOTKANIE POKOLEŃ

Upamiętniając tragiczną datę – 70. rocznicę rozpoczęcia wybuchu II wojny światowej Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, zaprosił kombatantów-byłych żołnierzy II wojny światowej z kraju i zagranicy na kolejny Światowy Zjazd Polskich Kombatantów 2009. Zostali nań zaproszeni przedstawiciele 19 krajów zarówno z Europy, jak i obu Ameryk, Afryki i Australii oraz Polski: około 290 osób.

Z Rosji zaproszenia do udziału w Zjeździe otrzymali: Rybaczko Helena (Sankt-Petersburg) Ostroumowa Jadwiga (Sankt-Petersburg), Wanda Seliwanowska (Orenburg). Wszyscy oni brali udział w trwającym od 29 sierpnia do 4 września Zjeździe, który obej-

Można śmiało twierdzić, że niepowodzenie Kampanii Wrześniowej wynikało głównie z przewagi sprzętu wojennego nieprzyjaciela, a także wiarołomności sojuszników, jednak cios w plecy armii polskiej walczącej z Niemcami, zadał w porozumieniu z nimi drugi najeźdźca – Związek Sowiecki. Żołnierze polscy doskonale wyszkoleni, nawet w ocenie napastników, walczyli znakomicie. Bohaterskie zmagania całego Narodu, uciemiężonego przez Niemców i Związek Sowiecki, walczącego na wszystkich frontach II wojny światowej, a także w Kraju o suwerenność Ojczyzny, nie zostały zmarnowane. Zahartowały ducha Narodu i dały asumpt jego dalszej walce w zmienionych warunkach pojałtańskiej Europy.

mował swym zasięgiem Warszawę, Gdańsk, Sochaczew i Częstochowę.

W słowie wstępnym, skierowanym do uczestników Zjazdu minister Janusz Krupski, kierownik Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych dał ocenę wydarzeniom, których uczestnicy Zjazdu byli i są świadkami oraz uczestnikami: „(...) Dziś z perspektywy lat możemy stwierdzić, że heroiczna walka podjęta 1 września 1939 roku w obronie wolności Ojczyzny nie została zaprzepaszczona. Duch Narodu – żołnierzy regularnych formacji wrześniowych, organizacji zbrojnego podziemia niepodległościowego, walczącego z okupantami przez prawie 6 lat niewoli i ludności cywilnej, stosującej często zasadę biernego oporu i sabotowania zarządzeń najeźdźców – pozostał niezłomny. Pamięć tego wydarzenia, zmieniającego na wiele dziesiątków lat polityczne oblicze Europy, ma w świadomości historycznej narodów tego kontynentu różnicowaną wartość.

W 1945 roku, gdy upadła III Rzesza niemiecka, pomimo dyktatu jałtańskiego narzuconego nam przez sojuszników, byli żołnierze – polscy kombatanci – budowali swój byt w kraju zniewolonym przez Sowieców i na jego terytorium odciętym od Ojczyzny powojenną zmianą granic, a także na obcej ziemi, często przyjaznej, lecz odmiennej kulturowo, dając tym dowód dalszej walki przeciwko sowieckiej dominacji w kraju.

Wszyscy byli żołnierze, którzy pozostali wierni ideałom II Rzeczypospolitej, wyra-

żonym hasłem Jej sztandarów bojowych: „Bóg, Honor, Ojczyzna”, zmagając się z codziennością życia, czekali na tę wielką chwilę, kiedy Polska odzyska suwerenność. Stało się to dopiero w 1989 roku, po 44 latach od zakończenia wojny. Po 44 latach bynajmniej nie marazmu i poczucia niepowodzenia, ale oporu stawianego przez obywateli świadomych własnej narodowej tożsamości.

W tym działaniu rola ruchu „Solidarność” zbudowanego na najlepszych wzorach ideowo-patriotycznych II Rzeczypospolitej miała zasadnicze, historyczne znaczenie. Dziś możemy powiedzieć, że tragedia 1 września 1939 roku została przezwyciężona w roku 1989.

Dzisiejsze spotkanie kombatantów II wojny światowej, twórców historii najnowszej naszej Ojczyzny, ma istotne znaczenie dla kształtowania świadomości historycznej młodego pokolenia. Pamięć kombatantów dokonani powinna stać się inspiracją do wyjaśnienia „białych plam” i zafałszowań współczesnej historii naszego kraju. Zasługi byłych żołnierzy polskich w latach ostatniej wojny światowej są dzisiaj krzepiącym elementem narodowego patriotyzmu i świadomości historycznej Polaków.

Ogromna cena walki o wolność, którą zapłacili żołnierze, a dzisiaj kombatanci, przez wszystkie te lata, godna jest najwyższego szacunku. Bohaterskie świadectwo Waszych życiowych dokonań niech będzie drogowskazem dla młodego pokolenia, a także przestrożą przed powtórzeniem wojennej historii Europy. Chciałbym bardzo, aby wysiłek narodu w walce o niepodległość nie poszedł na marne był podwaliną rozwoju Polski silnej, wolnej i suwerennej, dającej młodym Polakom możliwość rozwoju i szczęśliwego życia.

Jest dla mnie i pracowników kierowanej przeze mnie instytucji ogromnym zaszczytem, że przyjęliście Państwo zaproszenie do udziału w Światowym Zjeździe Polskich Kombatantów, okazji do spotkania niezłomnych, którzy nie ulegli obcej przemocy, walcząc o wolność i suwerenność Ojczyzny w czasie wojny i po jej zakończeniu. Światowy Zjazd Polskich Kombatantów jest także rodzajem hołdu dla całego pokolenia II Rzeczypospolitej, wychowanego na tradycjach patriotycznych, narodowych zrywów wolnościowych XIX wieku, które daniną krwi i niezłomnością ducha przyczyniło się do powrotu Polski do grona suwerennych państw.

Na zdjęciach:

Pomnik poległym w obronie ojczyzny na cmentarzu żołnierzy września w Trojanowie (uroczystość upamiętniająca poległych żołnierzy); Uroczystości złożenia wieńców i wianek kwiatów na Grobie Nieznanego żołnierza; Pozdrowienie Premiera Rządu RP Donalda Tuska; Msza święta w Archikatedrze św. Jana w Warszawie w intencji kombatantów-poległych i żyjących żołnierzy II wojny światowej; rekonstrukcja historyczna-inscenizacja obrony Sochaczewa, fragmenty bitwy nad Bzurą - największej bitwy września 1939 roku; Podziękowanie Pani Generalowej Irenie Anders (Centrum Konferencyjne Wojska Polskiego w Warszawie).

Wspominając tamten tragiczny dzień 1 września, wiemy, że świętujemy dziś Wolność”.

30 sierpnia uczestnicy Zjazdu swe spotkanie zainaugurowali Mszą św. w Archikatedrze św. Jana w Warszawie w intencji kombatantów – poległych i żyjących żołnierzy II wojny światowej – koncelebrowaną pod przewodnictwem księdza arcybiskupa Kazimierza Nycza. W ten samy dzień wzięli też udział w otwarciu wystawy w Muzeum Wojska Polskiego „Wojsko Polskie II Rzeczypospolitej”, której specjalnym gościem był prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na Uchodźstwie Ryszard Kaczorowski. Honorowy patronat nad wystawą objął Minister Obrony Narodowej RP, pan Bogdan Klich.

Symbolicznego otwarcia wystawy w obecności ponad 200 kombatantów, dokonali Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na Uchodźctwie pan Ryszard Kaczorowski, Kierownik Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych Janusz Krupski, reprezentujący Ministra Obrony Narodowej, dyrektor Gabinetu Politycznego Ministra ON dr Czesław Żak oraz dyrektor MWP prof. Janusz Cisek.

Podniosłym akcentem uroczystości była ceremonia dekoracji Medalem „Pro Memoria” zasłużonych pracowników Muzeum, w tym Prof. Janusza Ciska, Sławomira Frątczaka, Agatę Michałek-Budzicz i inn. Wystawa obejmuje czas budowy państwa polskiego po okresie zaborów, scalania różnych systemów administracyjnych, gospodarczych oraz budowę polskiej armii. Z okazji otwarcia wystawy wydany został album zatytułowany „Wrzesień 1939, Wojsko Polskie 1935-1939 r.”

W programie Zjazdu znalazło się spotkanie z prezydentem Lechem Kaczyńskim, premierem D. Tuskiem, Marszałkiem Sejmu Bronisławem Komorowskim, Marszałkiem Senatu Bogdanem Borusewiczem, ministrami i wybitnymi politykami, a także kierownictwem Urzędu do Spraw Kombatanckich i Osób Represjonowanych. Kombatanci oddali hołd poległym przy Grobie Nieznanego Żołnierza w Warszawie, byli w Sochaczewie, w miejscu słynnej bitwy nad Bzurą i na Cmentarzu Żołnierzy w Trojanowie.

Obrońca Sochaczewa w 1939 r. to jedna z największych bitew kampanii wrześniowej. Na placu przed Muzeum Ziemi Sochaczewskiej odbyła się rekonstrukcja historyczna upamiętniająca walki o miasto podczas bitwy nad Bzurą w 1939 r. Gości uroczystości zobaczyli jak wyglądała bohaterska postawa polskich żołnierzy II batalionu 18 pułku piechoty podczas walk o Sochaczew. W widowisku brała udział Muzealna Grupa Rekon-

strukcji Historycznej II Batalionu 18 Pułku Piechoty. Inscenizacja została przeprowadzona z niebywałym rozmachem.

Na placu boju pojawili się polscy i niemieccy żołnierze, mający do swojej dyspozycji czołg, działko pancerne, motocykle i samochód pancerny. Do dziś znajduje się pod niezapomnianym wrażeniem: takie przypomnienie historii w rocznicę bitwy to niezwykła lekcja patriotyzmu i hołd oddany poległym bohaterom i żyjącym kombatantom.

Po zakończeniu inscenizacji goście wzięli udział w zwiedzaniu Muzeum Ziemi Sochaczewskiej i Pola Bitwy nad Bzurą. Na licznych wystawach można było obejrzeć uzbrojenie, umundurowanie, sprzęt, zdjęcia i dokumenty żołnierzy walczących nad Bzurą. Przedmioty te, ukryte na polu bitwy przez żołnierzy i miejscową ludność, zostały odnalezione przez pracowników muzeum. Należy dodać, że od pierwszych dni okupacji niemieckiej w Sochaczewie organizowany był ruch oporu. Muzeum Ziemi Sochaczewskiej i Pola Bitwy nad Bzurą posiada jedną z najbogatszych i unikatową kolekcję w kraju.

Na cmentarzu wojskowym w Trojanowie została odprawiona uroczystość ku czci poległych obrońców miasta. Wzięli w niej udział przedstawiciele władz miasta, kombatanci, harcerze i mieszkańcy Sochaczewa.

Kombatanci i Gości Zjazdu wzięli też udział w uroczystościach podpisania Aktu Erekcyjnego powstania Muzeum II Wojny Światowej, uroczystościach 20. rocznicy podpisania Porozumień Sierpniowych w Gdańsku oraz we Mszy św. w Bazylice Mniejszej pw. św. Brygidy celebrowanej przez metropolitę gdańskiego ks. abp. Sławoja Leszka Głódzia w obecności prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego, a także w uroczystości pod bramą nr 2 Stoczni Gdańskiej.

Kombatanci praktycznie z całego świata mieli bogaty program kulturalny. Brali udział w europejskiej premierze filmu „Dzieci Ireny Sendlerowej”, obejrzeli film „Polskie Terнопole” (reż. Leszek Wiśniewski), którego gościem specjalnym był profesor Sam Bryan, syn Juliana Bryana, fotografa i filmowca amerykańskiego, który dokumentował obronę Warszawy we wrześniu 1939 roku.

Program obejmował też wyjazd do Częstochowy. Tam uczestnicy Zjazdu modlili się na Mszy św. na wałach Klasztoru Jasnogórskiego celebrowanej przez ks. gen. dyw. Tadeusza Płoskiego, biskupa polowego Wojska Polskiego. Po Mszy św. mieli możliwość wysłuchać wystąpienia prezesa Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” Macieja Płażyńskiego oraz ministra Janusza Krupskiego. Złożyli

też kwiaty przy pomniku Wielkiego Polaka Papieża Jana Pawła II.

Delegacja Światowego Zjazdu Polskich Kombatantów wzięła udział w centralnych uroczystościach 70. rocznicy wybuchu II wojny światowej w Gdańsku, na Westerplatte. Składała się ona z 37 uczestników z 11 państw. Wszyscy w Polsce oczekiwali z wielkim niepokojem i nadzieją na wystąpienie premiera Rosji Władimira Putina.

Dla mnie jak najbardziej ważna była ta cześć występa naszego premiera, gdzie Putin podkreślił: „Pamiętam wszystkich, którzy uczestniczyli w tej walce wraz z narodem radzieckim. Polaków, którzy jako pierwsi zagrodzili drogę agresorowi, mężnie bronili Warszawy i umocnień Westerplatte we wrześniu 1939 roku, a potem walczyli w szeregach Armii Andersa i Wojska Polskiego, oddziałach Armii Krajowej i Armii Ludowej”.

Miała też wielkie przeżycie, kiedy spotkała się z Prof. dr hab. Wojciechem Narębskim, byłym żołnierzem 2. Korpusu Polskiego, wspomniał działaczem kombatantckim, od dłuższego czasu współpracującym z Orenburskim obwodowym kulturalno-oświatowym Centrum „Czerwone Maki”. W październiku 1941 r. po zwolnieniu z więzienia jako 16-letni ochotnik zgłosił się Pan Narębski w Buzułuku, w obwodzie orenburskim, do tworzącej się tam Armii Polskiej na Wschodzie.

Świąteczne uroczystości odbyli się w obecności Gościa honorowego – Pani Generalowej Ireny Anders. Trudno mi słowami wyrazić uczucia, byłam niezwykle wzruszona, kiedy na kilka minut udało się porozmawiać z Panią Anders. Po wybuchu wojny jako pieśniarka artystyczna (pseudonim Renata Bogdańska) przez 11 miesięcy jeździła ona z zespołem po Rosji. Wiadomość o wojnie zastała jej w Czkałowie (obecnie – Orenburg), stamtąd uciekła na południe. W Taszkencie spotkała grupę Feliksa Konarskiego (ps.Ref-Ren). Od niego dowiedziała się, że w miejscowościach Buzułuk i Tockoje organizuje się polskie wojsko. Do Tockoje dotarła o świcie w Boże Narodzenie. Została tam wcielona do armii, otrzymała mundur i prowiant. W imieniu Orenburskiego obwodowego Centrum „Czerwone Maki” przekazano Pani Irenie Anders pamiątki z naszej ziemi orenburskiej.

...Nadchodzi czas, kiedy przeszłość będziemy musieli pozostawić badaczom historii. Wyrażam głęboką nadzieję, że rok obchodów wielkiej rocznicy – 70-lecia wybuchu II wojny światowej przyczyni się do wzrostu znaczenia i powagi Państwa Polskiego w świecie.

Wanda SELIWANOWSKA,
prezes zarządu Orenburskiego
obwodowego kulturalno-oświatowego
Centrum „Czerwone Maki”

Składam serdeczne podziękowania za pomoc w otrzymaniu zdjęć ze Zjazdu Kombatantom Pani Małgorzacie Łętowskiej oraz Panu Leszkowi Wróblewskiemu oraz Ireneuszowi Sobieszczukowi z Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych.

Na zdjęciach:

Stoisko recepcyjne dla uczestników Zjazdu w Hotelu „Novotel”; Na otwarciu wystawy „Wojsko Polskie II Rzeczypospolitej” w Muzeum Wojska Polskiego; Wanda Selivanowska (w centrum) z uczestnikami obchodów; Angela Merkel, kanclerz Niemiec i Władimir Putin, premier Rosji na uroczystości w Gdańsku 1 września 2009 r.; Stare Miasto wita kombatantów; Kombatanci gośćmi honorowymi otwarcia wystawy „Wojsko Polskie II Rzeczypospolitej” w Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie; Gość specjalny: były Prezydent RP na uchodźctwie Ryszard Kaczorowski na otwarciu wystawy.

ВЗАИМОПОНИМАНИЕ ПОСЛЕ

29 сентября в большом зале Тюменского драматического театра труппой театра им. Х. Моджеевской из Легницы (Республика Польша) был показан спектакль „Повесть сибирская” по пьесе Кишиштофа Копки в постановке директора и режиссера театра Яцка Гломба.

Встречи с польской театральной труппой с особым трепетом ожидали члены областного центра польской культуры и просвещения „LATARNIK”, поляки Тюмени, Ишима, Тобольска... Ведь это первый приезд мастеров польской сцены в Тюменскую область. В анонсах, пресс-релизах и программах спектакля легницкий театр именовался московским театральным критиком, кандидатом искусствоведения Павлом Рудневым „украшением сегодняшней театральной Польши”, а его директор и режиссер – „пассионарием современного восточно-европейского театра”. Высокие характеристики „легницкого чуда” и его „чародея”, предвосхищавшие непосредственную встречу в театре, делали ее еще более желанной, предельно обостряя ожидания.

Аннотация спектакля „Жгу Россию. Сибирская повесть” (так произведение называется в оригинале) сообщала, что в нем идет речь о приезде трех молодых поляков в Россию на „сибирское сафари”. В путешествии их опекает ФСБ. С помощью российских друзей героям удается избежать преследования. А финалом неожиданных магических событий, в которые они вовлекаются, становится сцена всеобщего взаимопонимания и единения.

Особый интерес вызвала информация о том, что действие спектакля развивается в двух временных планах: в 1849 и 2009 гг. Автор пьесы К. Копка подчеркивал в своих интервью в Польше задолго до премьеры: „Историческая часть опирается на реальные события и фигуры ссыльных. Таких, как Петр Высоцкий... или супруги Мигурские, которые, отправляясь на восстание, эксгумируют тела своих мертвых детей и забирают их с собой в банки для того, чтобы не остались в чужой российской земле”. Отвечая на вопросы корреспондентов польских газет, и драматург, и режиссер подчеркивали, что ими художественно воплощается „малоизвестный эпизод неудачного восстания”, а сопоставление времен призвано служить благородной цели „разрушения взаимных стереотипов и предубеждений, рассказать русским о польской истории, а полякам показать русскую точку зрения”.

Постановка пьесы с реконструкцией исторических событий практически не известного никому неудачного польского выступления в Сибири с участием знаменитых в истории Ноябрьского восстания 1830-1831 гг. и польской ссылки фигур

„Свежие решения” театра им. Х. Моджеевской из Легницы

должна была стать грандиозным событием в жизни поляков Тюменской области, которых по последней переписи населения 2002 г. насчитывается только на юге Тюменской области 801 человек, а вместе с Ханты-Мансийским и Ямало-Ненецким автономными округами 3427.

За Тюменью, по замыслу организаторов проекта, гости из Польши будут показывать спектакль там, куда когда-то „были сосланы поляки”: театральной общественности в Тобольске, Шадринске, Ирбите, Ишиме, Томске, Новосибирске, Владимире и Москве. На это беспрецедентное по масштабам турне Министерство Культуры и Национального Наследия РП в рамках программы „Популяризация польской культуры за границей” Института Адама Мицкевича выделило кругленькую сумму в 224000 злотых (79000 \$).

Существующее 16 лет на тюменской земле общество „LATARNIK” было создано потомками ссыльных, переселенцев и депортированных поляков с целью возрождения и развития польской культуры на тюменской земле. Хорошая зная историю польской ссылки в Сибири, активисты объединения свято чтят память о польских ссыльных, принесших на алтарь свободной и независимой Польши благополучие, имущество, семьи и, наконец, жизни.

Тюменские поляки – неперенные участники международных конференций по истории польской ссылки в Сибири от Вроцлава и Кракова до Иркутска и Улан-Удэ. Мы сами работаем с архивными источниками, на основании которых публикуем монографии и снимаем документальные фильмы. Мы создали и единственный в России историко-этнографический музей „Поляки в тюменском крае”, в котором собрано около 4000 предметов материальной культуры польских ссыльных и переселенцев. А наша библиотека литературы по названной теме на польском и русском языках насчитывает сотни томов. Поэтому особое отношение окружения памяти о польских ссыльных уважением и почетом носит у нас не только эмоциональный характер, но, прежде всего, базируется на знании.

Забота о могилах ссыльных поляков и увековечение памяти о них в виде мемориальных таблиц и символических могил, проведение различных по форме мероприятий, посвященных их жизни и служению интересам Отчизны – повседневная практика членов нашего общества. Воспринимать ссыльных поляков иначе как героев, приближавших время „,чтобы Польша была Польшей”, сибирские поляки, берущие от них свое начало, не могут, потому что нет оснований думать по-другому.

Эта позиция основана на совокупной оценке польских и российских историков, архивных документах, включая сообщения доносителей и исправников, циркулярах и просьбах, мемуарах и переписке. Мнение это разделяют и местные исторические краеведы, и профессиональные историки, отводя в обзорных трудах, специальных исследованиях и сборниках статей значительное место трудам на тему польской ссылки в Сибири. Первым из тюменцев звания Почетный гражданин города (1966 г.) был удостоен сын польского январского повстанца 1863-1864 гг., заслуженный врач РСФСР Станислав Карнацевич (1891-1977), а надгробный памятник ноябрьского повстанца Готарда Собаньского (после 1791-1841), друга А. Мицкевича и декабристов, сберегается для потомков жителями и властями г. Ялуторовска Тобольской губернии и Тюменской области уже почти 170 лет! Поэтому сценическая интерпретация темы поляков в Сибири поляками-актерами вызвала непреходящий интерес среди членов „LATARNIK”.

В Польше премьера спектакля состоялась 17 сентября текущего года, в печальную 70-ю годовщину нападения СССР на Польшу на основании секретного протокола договора о ненападении, подписанного Германией и СССР 23 августа 1939 г., и названного „пактом Молотов – Риббентроп”, что, судя по всему, предполагало ее содержательную связь своим материалом с событиями недавнего прошлого. Спустя 12 дней, за два часа до первого в России спектакля, в зале заседаний Тюменского драмтеатра состоялась пресс-конференция для СМИ, на которую для встречи с труппой из Легницы был приглашен и автор этих строк как вице-президент ФПНКА „Конгресс Поляков в России”.

Если оригинальное название пьесы было отозвано ее автором и режиссером спектакля, чтобы излишне не провоцировать сибирскую общественность, то было непонятно, зачем в оставленном подзаголовке нужно было при переводе сохранять польский порядок слов: определение за определяемым словом, а не наоборот, как в русском языке: „Сибирская повесть”.

В разговоре с „популяризаторами польской культуры за границей” после вручения им на память книг о поляках Тюменской области еще до спектакля мне хотелось получить от К. Копки и Я. Гломба ответы на несколько принципиальных вопросов.

Почему, настаивая на исторической достоверности изображения событий в спектакле с целью борьбы с польско-российскими стереотипами, они говорят о несуществовавшей попытке восстания

МУХОМОРНОЙ НАСТОЙКИ

польских ссыльных в Сибири в 1849 году? Насколько оправдан этот вымысел, если в истории Восточной Сибири имело место реальное, продолжавшееся месяц Круглобайкальское восстание 700 польских ссыльных во главе с Н. Целинским, Г. Шарамовичем, Я. Рейнером и В. Катковским? Почему в тексте пьесы искажены биографии подлинных и хорошо известных польской историографии ссыльных Петра Высоцкого и супругов Мигурских?

Исторически достоверный П. Высоцкий (1797-1874), подпоручик и руководитель южного, одного из трех повстанческих секторов Варшавы, призван ночью 29 ноября 1930 г. подхорунжих к оружию, повел их из Лазенок на Арсенал, начав Ноябрьское восстание. Во время восстания он совершил карьеру, дослужившись до майора и превратившись в национального героя, о котором слагались стихи и песни. Раненный во время пленения, в течение трех лет, 1831-1834, пока шло следствие, при определении его вины он трижды приговаривался к смерти: четвертованию и дважды к повешению. В итоге приговоренный к 20 годам каторги, пройдя Сибирь в кандалах, он начал отбывать ее в Александровске под Иркутском. Спустя десять дней после приезда бежал. При попытке был ранен. Как инициатор группового побега в 1836 г. был приговорен к 1000 штиртенунов. Экзекуцию выдержал и был направлен в ножные кандалах на шахту в Акатуй, где использовался на дроблении молотом скальных пород и их перевозке на тачке, к которой был прикован. Дружил с декабристом М. Луниным. После ослабления режима спустя 8 лет П. Высоцкому было разрешено собственноручно варить мыло, чем он, по мнению очевидцев, „старательно занимался”, снося „свою судьбу с достоинством” и помогая другим собратьям по несчастью. Он вернулся на родину в 1856 г. после манифеста взойшедшего на престол Александра II.

В спектакле этот национальный польский герой, прошедший каторгу, ни во время, ни после ссылки никак не связанный с какими-либо попытками восстания, предстает в образе щеголеватого одетого ссыльного молодого коммерсанта по фамилии Мыльце (Mudelko), которого за удачливость ненавидят соотечественники.

Супруги Альбина (? – 1843) и Винцентты (1810 – 1862) Мигурские бежали из ссылки в Уральске Оренбургской губернии в сторону польского дома в 1840 году, забрав в гробиках останки двух умерших детей. Схвачены они были в Саратове, где дети и были похоронены на местном кладбище. Во второй половине 1841 г. супруги были направлены на Нерчинский завод, где в 1843 г. Альбина после длительной болезни умерла от чахотки, (поэтому хо-

зницей салона в ссылке, как это представлено в пьесе, быть не могла), а Винцентты, дослужившись до звания унтер-офицера Сибирского линейного батальона, в 1859 г. выехал в Варшаву, а потом в Вильно, (в отличие от сценического героя, убитого и похороненного в Сибири). В 1863 г. из печати во Львове вышли его „Дневники из Сибири”, использованные в рассказе Л. Толстого „За что?”.

В программке спектакля, в разделе, где дается подробная характеристика действующих лиц, о героине сказано: „Великая патриотка... Она рождает мертвых детей, которых потом выкапывает из могил и держит их в банках с формалином, чтобы не предавать их проклятой сибирской земле” [!!! – С.Ф.].

Но, как видим, к Сибири история с детьми Мигурских, как и ее баночно-формалинная версия, не имеет ни малейшего отношения. Не были замешаны супруги и в попытках восстания во время ссылки. Сам Винцентты Мигурский, дворянин, масон, прекрасно говоривший по-французски и по-русски, выполнявший секретные поручения за границей, в пьесе предстает человеком средних лет в неловко сидящем на нем шляхетском костюме вместо военной формы, интеллектуально неразвитым и изменяющим жене с Грушиенкой, „местной девкой” [характеристика из программки – С.Ф.].

В ответах на поставленные вопросы К.Копка и Я. Гломб согласились, что попытка восстания в Сибири в 1849 г. была ими придумана, а не вычитана в неизвестных источниках, что их интерпретация не соответствует реальным биографиям подлинных исторических лиц, но история о производстве мыла П. Высоцким и о попытке вывоза умерших детей Мигурской настолько их потрясли, что затмили другие данные в биографиях повстанцев.

На критику, что в данном случае неправомерно сбиваться на волонтаристскую интерпретацию героев при создании художественных образов, поскольку речь идет о видных деятелях национальной истории, что пьеса теряет правдивость и историческую достоверность, поскольку в реальных биографиях акцент делается не на главном, а на гиперболизированном и передернутом второстепенном, что искажает биографии конкретных людей до неузнаваемости, „ответчики” не посчитали, что погрешили против истины.

Действительно, ведь никто не может лишить художника права на условность обобщения и собирательность образов, а при совпадении имен всегда можно сказать, что это неважно либо случайно. Однако, если героя Вашего романа зовут, например, Лев Троцкий, или Мазепа, или Батый, и они революционер, гетман и хан, то трудно не требовать при этом, чтобы

Ваша трактовка образов была близкой к реальным прототипам.

За авторов спектакля непосредственно на пресс-конференции ответил пресс-релиз с цитатой из старого интервью К. Копки, растиражированного в польских СМИ и повсеместно распространенного в Тюмени на русском языке: „Я знаю, что я затронул обидную тему, тему национальных и патриотических мифов. В своем рассказе я хотел уйти от пафоса. По жанру моя пьеса – трагифарс. Конечно, некоторые из моих героев в конце концов умирают и кажется, что в этой последней минуте до казни они высоко поднимают нравственно. А разве шуту, жившему раньше дурно и смешно, запрещено погибать гордо?”

Значит, автор пьесы и режиссер злонамеренно представили в пьесе польских повстанцев гордо погибающими шутами, смешно и дурно прожившими жизнь?! Вот это борьба со стереотипами! В таком контексте быть исторически достоверными просто ни к чему. Оставалось посмотреть, как данная „идейно-художественная установка” реализуется в действии спектакля. На этой точке кипения после пары вопросов о том, как вы находите Тюмень, участники встречи перешли в зал, все 780 мест которого были почти полностью заполнены. Многим визит польского театра в Тюмень был интересен. Но народ шел неохотно, узнав об отсутствии синхронного перевода. Тогда билеты на спектакль стали предлагаться вузам города по демпинговым ценам: 50-150 рублей. Это решило проблему. Среди зрителей присутствовало и 40 членов „LATARNIKA”. Активистов польского возрождения могло бы быть в зале и больше, но, узнав о своеобразном художественном видении польских гостей, они решили воздержаться от потрясений. Те же, кто пришел, напротив, хотели увидеть легендические изыски непосредственно.

Неприятные открытия первых минут спектакля начались с отсутствия декораций. На фоне темного задника в развитии действия участвует 21 герой. На сцене – серые доски, служащие действующим лицам то деревянным тротуаром, то погостом, то колодцем, то лавкой и т.д. Героев плохо слышно в зале: польские актеры не привыкли к сценической площадке такого размера. Спектакль двуязычен: польские персонажи говорят по-польски, русские – по-русски, только якутская шаманка – „по-якутски”.

Вопреки успокоениям авторов проекта, что зрителю важно не слово, а действие, за исключением присутствующих в зале поляков, зрители часто не понимали, о чем по-польски говорили действующие лица, а это ровно половина звучавшей в спектакле речи! А „польские повстанцы”, ►

ВЗАИМОПОНИМАНИЕ ПОСЛЕ МУХОМОРНОЙ НАСТОЙКИ

усевшись на лавке, т.е. бездействуя, рассуждали о значимости польских городов, „польского воробья”, о рыбах, каламбури-ли, засыпали под стихи Ю. Словацкого, пели польские революционные песни и др. Но все это не осознавалось русскоязычными зрителями. И проблема состояла в том, что они судили о происходящем только по внешним перемещениям героев по сцене, что было явно недостаточно для понимания содержания спектакля.

Да, можно сказать, что вербальность не главное, что декорации отвлекали бы зрителя от действия, которое живым никак нельзя было назвать, но когда у цветка отрываешь лепесток за лепестком, то и форма его изменяется, и запах исчезает, а с последним лепестком цветок остается пестиком на стебле. Об этом еще давно говорил В. Брюсов. Можно сидеть в зале и при выключенном свете, творя в своем сознании индивидуальные постановки любого содержания, но разве для этого существует искусство театра?

Однако вернемся к спектаклю, действие которого происходит в придуманном сибирском поселке Хандра-Улынская. Его название ассоциируется с Усольем-Сибирским. Если вспомнить, где отбывал каторгу П. Высоцкий и где находился Нерчинский завод (место ссылки Мигурских), – а чтобы понять для себя, где это происходит в Сибири, так и должно поступить, – то мы локализуем его в Восточной Сибири, около Иркутска, где и расположено Усолье-Сибирское, хотя якутка, казах и упоминаемые в программке Киргизские степи – место гибели капитана – должны нас дезориентировать. Но, может, польские авторы просто не знают, что в этом месте Восточной Сибири живут буряты, или им все равно, или намеренно лишают поселок конкретной локализации? Тогда и фамилии героям нужно давать нейтральные!

Почему поселок назван Хандра-Улынская? А потому что К. Копка решил, что ссыльные поляки в Сибири хандрили, т.е. скучали. Откуда у него такое представление о польских ссыльных? Да, видимо, от незнания истории поляков в Сибири. Иного ответа нет. Скучать же ссыльным и каторжникам в Сибири просто не приходилось. За ними „присматривали” исправники и чиновники всех уровней власти, составляя скрупулезные отчеты. А кроме того, господа из далекой и пограничной маленькой Легницы, претендующие на привнесение истины в мир ложных мнений, ссыльные участники восстания 1830-1831 гг. (а именно они герои пьесы) были сплошь дворянами с соответствующим образованием, связями и средствами, а также развитым интеллектом, который и позволял им находить себя в любых условиях на „безлюдной земле”.

Здесь они создавали оркестры и играли в них (К. Волицкий и др.), писали стихи и поэмы (Г. Зелинский и др.), становились библиотекарями (А. Янушкевич), нанимались на службу в присутственные места (О. Петрашкевич), приобретали известность как мастера-ремесленники, как глиняных работ мастер И. Цейзик, блюдо которого было вручено наследнику Александру Николаевичу при посещении им Тюмени в 1837 г., много читали, размышляли и писали, всемерно содействуя просвещению вместе с декабристами (Г. Собаньский и др.), строили костелы, центры их духовной жизни (М. Морачевский, О. Петрашкевич, А. Павиа и др.), занимались садоводством и огородничеством (Р. Сангушко и др.) и пр.

Последующие поколения польских повстанцев, ставших кустарями, по мнению и.о. начальника Тобольской губернии Курбановского, изменили облик Сибири. Первые пивоваренные заводы, промышленное разведение табака, колбасные и сырные производства, фотографии, ювелирные мастерские, квалифицированная врачебная помощь связаны с их именами. А научный вклад А. Чекановского, Я. Козыревского, Б. Дыбовского, Б. Пилсудского, В. Серошевского, Ю. Талько-Хрынцевича и многих других, совершивших в Сибири научные открытия, трудно переоценить.

Губернаторы, купцы, ученые, чиновники из ссыльных и др. смогли найти себя и выжить в новых условиях, дождавшись амнистий! Об этом написаны сотни трудов в Польше и в России. И это не стереотипы, а историческая правда, извлеченная из разнородных источников. Поэтому сибирские польские организации с гордостью возводят свои истоки к ссыльным, поэтому чтят их память в бывшей Тобольской губернии и жители других национальностей. Для нас они – обоснованный пример мужества и патриотизма. В спектакле иначе.

Лишенные возможности воспринимать польские диалоги, зрители напряженно следили за сценой, пытаясь понять, кто есть кто. Но поскольку сделать это было непросто, организаторы турне заблаговременно запаслись для зрителей программками с пространными характеристиками действующих лиц. Однако в зале было темно, и чужие подсказки спасти не могли.

В это время трое молодых польских людей на сцене остро реагировали на непунктуальность, бесцеремонность и эротизм коренных сибиряков. Им пришлось по-настоящему нелегко: якутская шаманка Ирга воплями повергала их в ужас, российские мафиози пугали стрельбой, вымогали ценности и целовались

до беспамьятства, Маргарита и Бегемот, герои романа М. Булгакова, появляясь то тут, то там, казалось, должны были что-то привнести в действие, но что именно, так и осталось загадкой, как и то, кто они в образной системе спектакля.

Герои не только целовались, но также и ругались на чем свет стоит и занимались любовью на сцене: капитан с двумя девушками одновременно. Ситуацию с поцелуями и половой принадлежностью героев современного плана запутал окончательно Шереметев (не граф, а самозванец), которого играла в спектакле прекрасная Катажина Дворак, распустившая свои роскошные черные локоны в последнем действии, и Черная вдова, одетая по моде XIX в., неожиданно появлявшаяся всюду и везде в двух временных измерениях. Спасибо программке, подсказавшей, что она на всех языках сибирских ссыльных оплакивала их вместе и врозь. Развитие действия обострялось невидимым присутствием ФСБ, бдлившей неустанно и ежечасно, но непонятно за кем и зачем.

Один из прибывших польских туристов – праправнук Мигурского-повстанца. Его переживания над могилой славного предка и рассыпание польской земли над местом захоронения в контексте перечисленных находок авторов спектакля не могли не стать объектом иронии. Но к чему? Второй из юношей-поляков – праправнук коменданта Хандры-Улынской. Русскоязычные зрители не могли понять, чего это они тузили друг друга в одной из сцен. А это они спорили, кто из их предков командовал восстанием. Мигурских и Колпаковских „вчера и сегодня” играли Рафал Целхо и Гжегож Войдон, что было вполне оправданно, ведь речь шла о родственниках, но русскоязычные зрители не понимали, отчего это так.

Зрители оживлялись по ходу спектакля лишь тогда, когда герои сочно целовались, мужчины дерзко вбирали ладонями дамские выпуклости, патриотки из Кракова (а на деле куртизанки) демонстрировали ажурные панталоны, Шереметев

неоднократно исполнял песню В. Высоцкого „Где твои семнадцать лет...” и еще в финале, но об этом позже.

Авторы спектакля определили его жанр как трагифарс. Если фарс – это комедия-водевиль легкого содержания с чисто внешними комическими приемами, что нет-нет да по ходу действия и на самом деле происходило, то от трагедии была заимствована смерть героев. Гибнут в спектакле, однако, не современники, а повстанцы. Но какое отношение это имеет к стереотипам и иронии, непонятно.

Повстанцы в спектакле выглядели карикатурно: как провинциальные, слабообразованные и малокультурные личности, скушающие, пьющие и заученно поющие патриотические песни. Они спорили о том, не словак ли польский классик Ю. Словацкий, когда читали его стихотворение „Anhellim” о польском мученичестве в Сибири, и почему-то носили вместо крестиков на груди четки! Иногда женщин, близких ссыльных, охранники заставляли принудительно танцевать мазурку, при этом их „лапая”. Эти выдуманные авторами спектакля картины насилия были нехарактерны для польской ссылки и не соответствуют источникам.

Впервые ссыльные услышали о поэме А. Мицкевича „Конрад Валленрод”, написанной „великим пророком” еще в 1828 г., во время кануна „сибирского восстания 1849 года”! О ней им рассказал интеллигент и провокатор Колпаковский, комендант поселка, поляк на царской службе. Именно он, процитировав поэму, справедливо соотнес себя с главным ее героем, тем самым, дав понять ссыльным: „я лишь по должности чужой, а сердцем и помыслами – ваш, поляк”.

Сделал он это из злого умысла, поскольку хотел, подняв ссыльных поляков на бунт, затем их усмирить с целью обеспечения себе служебной карьеры. Что ему и удалось. Но зрители в своем большинстве не в силах были об этом догадаться, а потому уходили, не досмотрев постановку до конца. Думаю, если бы спектакль был разделен антрактом, а не шел без перерыва 1 час 45 минут, в зале осталось бы немного энтузиастов непонятного представления.

Кульминацией спектакля стало само восстание, быстро подавленное в крови: балагуру и женолюбу капитану перерезали горло, а Мигурского заставили принять яд. И то, и другое в действительности было невозможно: казнили ссыльных в таких случаях крайне редко и только через повешение. Остальные повстанцы смирились со своей участью.

За кульминацией в развитии спектакля следует развязка в наши дни. Видимо, заведя и героев, и зрителей, и себя в тупик, авторы спектакля не смогли найти иного финала, кроме как проверенного и мажорного, с их точки зрения, всемерно сближающего и скрепляющего дружбой все народы: застолья с алкоголем. В

спектакле эликсиром дружбы на все времена становится мухоморная настойка. Герои, поляки и россияне, охотно пьют волшебный напиток, поскольку он рождает галлюцинации, и поднимают тосты за славянское братство, „Белую армию”, „Белого царя”, „Юзефа Пилсудского”, космонавтов Гермашевского и Климука.

Спектакль закончился. Поредешший и прозревший к финалу зал, воспринявший развязку действия, наконец, без слов, дежурно аплодировал. Сидевший в центре пресс-секретарь Тюменского драматического театра Г. Басов заодно кричал: „Браво!” и истово хлопал над головой в ладони, но его служебное рвение не возымело последствий. Зрители не встали, не вызвали настойчивыми рукоплесканиями актеров на сцену вновь и вновь. Статисты вручили актерской труппе три чудосочных букетика. И уже при почти смолкнувших аплодисментах на сцену взошел Яцек Гломб, чтобы в следующую секунду быть скрытым от зрителя занавесом.

А зрители покидали театр в недоумении. Правда, некоторые оптимисты, делясь своими впечатлениями, говорили о том, что действие было динамичным и музыкальным, костюмы необычными, и хотя далеко не все было понятно, но калейдоскоп сцен и миловидность актеров сообщили им положительный заряд. Так бывает, когда „прыгаешь” с одного телевизионного канала на другой, и в итоге в сознании остаются какие-то обрывки передач, склеивающиеся в бессодержательные „веселые картинки”, о которых, если спросишь: „О чем они?”, то не знаешь, что сказать, но при этом оцениваешь их позитивно по ярким насыщенным краскам.

Конечно, каждый зритель имеет право на свое восприятие, как и то правда, что у каждого зрителя свой уровень (своя „колокольня”) для суждений. С моей точки зрения, смешно не получилось: ни юмористично, ни иронично, ни саркастично. Авторы спектакля не развенчали стереотипы, а продемонстрировали их такими, какие они есть в польском сознании в полный рост. Так Россию, а с ней Сибирь, и воспринимают в Польше: невоспитанность, мафия, ФСБ, Булгаков, Окуджава, Высоцкий, девки.

Попытались К.Копка и Я. Гломб потрунить над чрезмерным увлечением в Польше темой польского мученичества в Сибири, но увлеклись, заигрались, и вышло гадко: искажение исторической правды, передегеривание фактов, переписывание биографий известных в исторической и мемуарной литературе повстанцев, кощунственное изображение польской ссылки, создание собственных необоснованных фантазий взамен достоверных фактов! Это сравнимо с тем, как если бы уничижительно изобразили в фарсовой форме декабристов, узнающих о строках

„Во глубине сибирских руд” от польского заключенного. Вместо дозированной критики получился пасквиль на свою национальную историю.

Автор и режиссер спектакля обещали показать острую „нежелательную правду” [Я. Гломб – С.Ф.], а на самом деле, как гоголевская унтер-офицерская вдова сами себя высекали, поскольку, попытавшись развенчать старые мифы, на самом деле занялись новым мифотворчеством, дискредитировав правду. Как это может помочь взаимопониманию?

Авторы спектакля не знают не только России, но и истории поляков в Сибири. А поэтому и выбирают сомнительные художественные средства для достижения поставленной цели. А она остается недостигнутой! Дегероизация собственных польских героев остается абсолютно непонятной, поскольку неоправданна.

В программке к спектаклю, правда, содержится признание авторов сценического действия: „Мы верим, что отказ от представленных нами польских стереотипов и предрассудков, над которыми мы издаемся в нашей повести, позволит нам начать истинный, неограниченный польско-русский диалог”. Но неужели можно всерьез полагать, что самоуничтожение и поругание собственной истории, где герои, обернувшись, предстают шутами, позволит поправиться русским друзьям?

Сомнителен и универсальный повод подружиться из финальной сцены спектакля: тяжелое пробуждение после мухоморной настойки не снимет проблем!

Мы, тюменские поляки, ждали другой театр и другие спектакли. Собственно, как и русские. Существующие взаимные претензии и разные мнения у Польши и России касаются истории XX века. В веке XIX русские и польские политические преступники не входили между собой в национальный конфликт, а часто были вместе. Почему не показать высокую трагедию, где бы рядом стояли друзья П. Высоцкий и М. Лунин, Г. Собаньский и ялуторские декабристы, лидеры Круглобайкальского восстания и Н. Серно-Соловьевич, погибший, когда спешил к ним на помощь?!

Высокая трагедия потрясла бы зрителя, показала бы, что у нас немало и общего в борьбе „За нашу и вашу свободу”. Были бы и катарсис, и эмоциональный подъем у вдохновенного зала, и сопереживание, и, главное, взаимоуважение. Я помню впечатление от просмотра в Национальном театре в Варшаве спектакля по пьесе А. Боярской „Урок польского”, где главные роли играли Т. Ломницкий [Пан М. Володыевский в экранизациях Е. Гофманом романов Г.Сенкевича] и Иоанна Шчепковская. Т. Костюшко в исполнении Т. Ломницкого потрясал навсегда, вызывая всеобщее уважение! Есть и другие примеры. Капитан Попов [С. Гармаш – С.Ф.] в „Катыни” А. Вайды, спасающий вдову расстрелянного польского офицера ▶

ПЕТРОЗАВОДСК

Из старинного города Торуня на Висле (Польша) вернулись в Петрозаводск участники XIV Всемирных летних Полонийных Игр, которые выступали в составе сборной команды России. 19 медалей – золотую, серебряные и бронзовые – внесли в командную копилку участники карельской команды.

Полония – это более 12 млн поляков, живущих в 63 странах мира. С 30-х годов XX века её представители встречаются в Польше во время культурных и спортивных мероприятий. Игры-2009 проходили с 1 по 9 августа, в них принимали участие как профессиональные спортсмены, так и любители.

Российская команда была малочисленной – всего 32 человека: 10 из Карелии, остальные из Санкт-Петербурга и Пятигорска. Для сравнения: в командах Канады, Украины, Литвы и других стран, вошедших в десятку лучших, было более ста участников.

Но по количеству завоеванных медалей (всего 36) сборная России заняла десятое место и получила кубок, который вручили председателю общества польской культуры „Ядвига” Наталье Копецкой. Он доставлен в Польский дом в Санкт-Петербурге.

Из Петрозаводска десять отважных человек отправились в Польшу на своих машинах, проехав в общей сложности две тысячи километров по Карелии, Финляндии, Эстонии, Латвии, Литве и Польше почти без отдыха, чтобы не опоздать на

ЗАВОЕВАЛИ КУБОК ДЛЯ РОССИИ

церемонию открытия. Из Финляндии в Эстонию добирались паромом „Viking Line”.

Менее чем через двое суток мы прибыли в Торунь, где вечером прошло торжественное шествие представителей команд по улицам города. Флаги России и Карелии развевались среди флагов Австралии и Австралии, Канады и США, Чехии и Венгрии, Германии и Великобритании, Франции и Аргентины и ещё многих стран мира. Сцена и зал были сооружены под открытым небом среди развалин древнего замка крестоносцев. Участников Игр приветствовал спикер польского парламента Богдан Борусевич. На сцене развернулось театрализованное представление. Символический огонь Игр был зажжён под гром аплодисментов.

Город Торунь, где родился всемирно известный астроном Николай Коперник, впервые стал столицей малой полонийной олимпиады. В нём проживает более трёхсот тысяч человек. Для соревнований по 25 олимпийским дисциплинам в городе были подготовлены двадцать пять спортивных объектов, разработана культурная программа. Торунь принял около 1500 участников и гостей из тридцати трёх стран мира. Надо отдать должное правительству Польши и руководству города Торуня: организация и проведение Игр были на самом высоком уровне.

Карельская команда выступала в десяти дисциплинах: беге, прыжках в длину, прыжках в высоту, плавании, стрельбе, баскетболе, бадминтоне, ринго, метании ядра и в семейном турнире. Олег Зимон отличился в прыжках в высоту (золотая медаль), серебро получил в беге на 100 м и бронзовую медаль – в эстафете. Ольга

Рассейно – в плавании (пять серебряных и бронзовая медали), у Артура Копецкого – три серебряные медали – в прыжках в длину и в высоту, а также в беге на 200 м, а в эстафете – бронзовая медаль. Алла Ануфриева завоевала серебряную медаль в бадминтоне и бронзовую u1074 в ринго. Серебро в беге на 400 м получил Валерий Михайлов, а бронзу в беге на 400 м – Наталья Копецкая. Андрей Абрамович взял бронзу в эстафете. А помогал нам в этом виде участник Игр из Пятигорска Владислав Шекель.

Из-за малочисленности нашей команде приходилось выступать в разных дисциплинах каждый день. Так, в баскетбол мужская половина карельской команды играла впятером, без замены игроков. Их стойкостью и самоотверженностью была покорена баскетбольная команда из Литвы, где двенадцать дюжих молодцев сменяли друг друга на площадке. Болельщики-литовцы даже аплодировали, когда наши забивали им мяч.

Вообще, подобные поездки замечательны ещё и тем, что есть возможность встреч и общения с людьми из разных уголков планеты. Дорогого стоит найти новых друзей. Так случилось и на этот раз. Представители Полонии местечка Немечины, узнав, что нам предстоит нелёгкий обратный путь на машинах, предложили свою помощь. Мы были очень тронуты их заботой и вниманием, когда по пути в Литву раздался звонок, и нам сказали, что ночлег в Вильнюсе для нас уже готов. Комнаты, душ, а утром – сытный завтрак и экскурсия по музею народных промыслов, – всё это нам предоставили наши новые друзья радушно и бескорыстно. Надеюсь, что наши связи будут крепнуть.

Светлана ЧЕРЕПКОВА

„ЕГО СВЯТОСТЬ СДЕЛАЛА ЕГО МИЛОСЕРДНЫМ”

В конце сентября в римско-католическом приходе г. Улан-Удэ пройдёт непростая служба. В тот день в костеле впервые молились иконе Святого Викентия де Поля. Эта икона была написана в начале двадцатого века и находилась в католическом храме города Верхнеудинска. Когда в 1930 году храм был закрыт, всю церковную утварь передали в различные фонды.

Сейчас многие католические реликвии находятся в Музее истории Бурятии, в фондах этого музея хранится и икона Святого Викентия де Поля. Благодаря руководству музея на один день икона была передана в руки католиков, после службы она была возвращена на место.

Совсем юным Викентий де Поль поступил учиться в школу францисканцев и в 20 лет был рукоположен в священники. Но попал в плен и был в Тунисе. Только через несколько лет он вернулся во Францию и стал капелланом королевы Маргариты

Валуа. Умный человек и мудрый священник, он был воспитателем детей знатных и могущественных семей Франции. Но находясь среди богатых, он постоянно приходил на помощь бедным людям.

Также Викентий де Поль занимался подготовкой священников, а впоследствии основал Большую и Малую семинарии. Кроме этого он создал конгрегацию „Дочерей милосердия”. Их называли серыми сестрами. Сегодня в Католической церкви эта конгрегация монахинь работает по всему миру. В нашей стране „дочери милосердия” трудятся в Магаданской области.

Умер Викентий де Поль в 1660 году. А день 27 сентября стал Днем памяти Святого Викентия де Поля.

О нем было написано: „Викентий де Поль стал святым человеком не потому, что был милосерден, но именно его святость сделала его поистине милосердным”.

Анна ВИНОГРАДОВА

КЯХТИНСКИЙ ГРАДОНАЧАЛЬНИК

В этом году исполнилось 180 лет со дня рождения Александра Ивановича Деспот-Зеновича, поляка по национальности, служившего и работавшего в г. Кяхта-Троицкосавск на должностях таможенного комиссара и градоначальника с 1855 по 1862 г.г. Он пользовался почетом и уважением как прогрессивный человек, радеющий за интересы города, его жителей и государства. За три года с присущей ему неутомимой энергией и талантом он сделал столько, что иному администратору понадобились бы многие и многие годы.

В середине сентября в г. Кяхта прошли юбилейные мероприятия под эгидой городской администрации МО „Город Кяхта”, Кяхтинского краеведческого музея имени академика Обручева и Национально-культурной автономии поляков г. Улан-Удэ „Наджея”.

В Кяхту приехали более 50 гостей, среди них ученые, общественные деятели, артисты из Польши (Варшавы и Кракова), Тюмени, Иркутска и г. Улан-Удэ. При въезде в город их по обычаю встречали в национальных костюмах хлебом-солью, белой пищей и шарфами-ходаками и с песней о Кяхте. А артистов из Краковского театра, приехавших с Международного конкурса, проходившего в Иркутске, радушно встретили на привокзальной площади станции Наушки.

Первым в ряду юбилейных мероприятий стала Международная научная конференция „Полонийные чтения-2009” в нашем знаменитом Краеведческом музее, хранящем веки истории и жизнедеятельности замечательных людей многих наций и национальностей, в том числе и поляков, внесших свой неоценимый вклад в развитие города Кяхты-Троицкосавска.

С поздравительными речами и приветственным словом выступили глава города Е.В. Степанов, начальник отдела национальной политики комитета по межнациональным отношениям и развития гражданских инициатив администрации Президента и правительства Республики Бурятия А.Л. Гыпылов, вице-консул Генерального консульства Республики Польша в г. Иркутске Цезарий Завадский, директор музея Е.Б. Тугульдурова, председатель правления МОО НКАП „Наджея” М.И. Иванова.

В докладах и сообщениях научной конференции все более приоткрывались интереснейшие страницы жизни сначала пограничного комиссара, затем градоначальника Кяхты-Троицкосавска, в дальнейшем Тобольского губернатора и государственного деятеля Российской империи А.И. Деспот-Зеновича.

Александр Деспот-Зенович по образованию юрист, окончил Московский университет, но за волюнтаризм был наказан административной ссылкой в Пермь.

В 26 лет получил назначение Кяхтинским пограничным комиссаром. Его талант и организаторские способности были замечены, и уже в 30 лет он стал Кяхтинским градоначальником. На этой должности Александр Иванович проработал три года. За это время казна города приумножилась до 1,5 миллионов рублей. Ежедневно градоначальник делал обход города, не терпел пьянства и грязи, распорядился проложить деревянные тротуары, разбить парки. Вообще же городом управлял „Совет старшин торгующего на Кяхте купечества”, который руководил торговлей, взымал налоги за чайное место, что давало хорошие деньги, и распределял их на торговые и городские нужды.

Деспот-Зенович способствовал изданию первой в Забайкалье печатной газеты „Кяхтинский листок” (выпускалась 1,5 года), был его цензором, „защищая его от цензуры”, как заметил писатель Валентин Распутин.

В тридцать три года он был назначен Тобольским губернатором. Учитывая заслуги именитого поляка, участники конференции поддержали инициативу профессора Иркутского государственного университета, председателя конференции Болеслава Ивановича

Шостаковича о выпуске сборника материалов о А.И. Деспот-Зеновиче.

Здесь же, в музее, были открыты две выставки, представленные „Наджей”: экспонировались рисунки ссыльного поляка Леопольда Немировского „Польский след в истории Бурятии” из коллекции Национального музея Польши и выставка „Поляки-исследователи Сибири”, которую „Наджея” получила также из Республики Польша. Презентацию выставок предварила своим выступлением вокальная группа „Наджей”, исполнив на польском, русском и бурятском языках известные песни и гимн польской автономии. Право разрезать ленточку открытия было представлено вице-консулу Генерального консульства РП в г. Иркутске Цезарию Завадскому и председателю Правления МОО НКАП „Наджея” М.И. Ивановой. Презентацию выставок сделал ученый-исследователь Е.В. Семенов. В частности, он сообщил, что в 1844 году Леопольд Немировский был включен в качестве рисовальщика в экспедицию по Восточной Сибири и Камчатке. Он создал настоящую галерею из графических и живописных работ. Рисунки из экспедиции, выполненные карандашом, и были представлены на выставке. Этим рисунком более 150 лет.

Другая экспозиция „Поляки-исследователи Сибири” подготовлена архивами Польской и Российской Академий наук, Государственным архивом РФ. На красочных планшетах размещены фотографии и документы, рассказывающие о поляках, которые внесли свой значительный вклад в исследование Сибири и Дальнего Востока в XVIII-XIX веках. В научном и этнографическом познании Забайкалья много сделано политическими ссыльными-поляками, такими, как Бенедикт Дыбовский и Виктор Годлевский. Они были не только основателями, основоположниками батиметрического изучения Байкала, но и выдающимися натуралистами-орнитологами. За подвижнический вклад в исследование Байкала именем В. Годлевского названы несколько видов обитающих в нем животных. Один из планшетоу рассказывает о Ю.Д. Талько-Грыньевиче, прослужившем врачом в Троицкосавске более 16 лет и сделавшем целый ряд научных открытий, за которые он был признан основоположником гунской археологии и польской этнографии.

Далее юбилейные торжества переместились в гарнизонный Дом офицеров, где прошел концерт-поздравление силами молодежной вокальной группы „Наджея” из 14 человек и артистом „Театра Людового” из г. Кракова (Польша) Яцеком Войцеховским, который представил авторский спектакль на стихи Эдварда Стахуры „Небруклинский мост”.

Участники концерта поздравили военнослужащих с Днем танкиста и исполнили песню о Бурятии на бурятском, русском и польском языке. Польский хор „Наджей”, несмотря на свою молодость, уже известен не только в г. Улан-Удэ.

Исполнительское мастерство и игра на гитаре польского артиста никого не оставили равнодушными. Я. Войцеховскому преподнесли цветы в благодарность за доставленную радость общения с истинным искусством.

Галина МОСТОВЩИКОВА,
руководитель филиала НКАП
„Наджея” в Кяхте

ДЛЯ СПРАВКИ: Важное значение в деле охраны границы Российской империи занимал институт пограничных комиссаров и начальников, находившийся в ведомстве МВД.

До середины XIX века китайской пограничной линией заведовал Троицкосавский пограничный начальник, назначаемый министром иностранных дел по согласованию с генерал-губернатором Восточной Сибири. В 1851 году, после административных преобразований в регионе, при Кяхтинском градоначальнике для сношений с китайским начальником Маймачена (дзаргучеем) и для поручений была введена должность пограничного комиссара. Подобная должность была особой в России и имела лишь на границе с Персией.

Первым Кяхтинским пограничным комиссаром и был назначен А.И. Деспот-Зенович. После упразднения в 1863 году Кяхтинского градоначальства пограничный комиссар подчинялся непосредственно военному губернатору Забайкальской области.

DESPODZINOWKA

Aleksander Iwanowicz Despot-Zenowicz gubernator guberni tobolskiej w latach 1862-1867, zostawił po sobie dobre wspomnienia i poważny ślad w dziejach Syberii. Został on uhonorowany tytułem „Honorowy obywatel miasta Tobolska”. General-gubernator Zachodniej Syberii Aleksander Diumagel podkreślał, iż „przy nim gubernia tobolska mogła być uważana za wzorcową”.

Aleksander Despot-Zenowicz należał do starożytnego szlacheckiego rodu litewskiego, herbu Zenowicz. Przodek Bartosz i jego syn Zenon upamiętnione są w 1401 r. w składzie litewskiej szlachty, którzy podpisali akt wierności polskiemu królowi Władysławowi Jagielle. Przedrostek „Despot” ród ten przyjął pod koniec XVII w., kiedy pojawiła się legenda o tym, że ich ród wywodzi się od serbskich despotów.

Aleksander Despot-Zenowicz w 1850 r. ukończył z wyróżnieniem wydział prawniczy Uniwersytetu Moskiewskiego, również planował poświęcić się pracy naukowej, jednak zupełnie niespodziewanie został zesłany w trybie administracyjnym do Tiumentia pod nadzór policji. Przyczyną tego stało jego zainteresowanie podczas studiów utopijnymi ideami Furie i jego zachwały list do jednego z wyższych urzędników. W tym liście on opisał ciężkie warunki życia rosyjskiego i zaproponował 5 punktów programu liberalnego w celu jego poprawy.

Później general-gubernator Wschodniej Syberii Nikolaj Murawjow-Amurski mianował Despot-Zenowicza urzędnikiem do specjalnych poleceń w Irkucku. W wieku 23 lat był on zatwierdzony na stanowisku komisarza granicznego, a później burmistrza miasta Kiachty. Przyczynił się on również do założenia pierwszej za Bajkałem drukowanej gazety „Kiachtinski listok”. Wiele on zrobił dla umocnienia zabajkalskiego odcinka granicy Cesarstwa Rosyjskiego. Brał udział w organizacji handlu przygranicznego, szczególnie w sferze uregulowania handlu herbacianego. Dzięki Despot-Zenowiczowi roczny dochód skarbu miasta powiększył się o 1,5 mln. rubli. Jego wszechstronność przerażała. On wykładał język chiński na uczelni w Kiachcie, również czytał wykłady z ekonomii politycznej dla miejscowej wspólnoty. Po wyjeździe przekazał miejscowej uczelni zbiór zebranych przez niego książek w następujących językach: chińskim, mongolskim, mandżurskim.

W 1862 roku Aleksander Despot-Zenowicz został mianowany na stanowisko gubernatora w Tobolsk, gdzie pełnił obowiązki do 1867 roku. Podczas służby na tym stanowisku on umocnił urzędniczą kadrę wykształconymi, mądrymi ludźmi. Będąc gubernatorem był ze swoimi współpracownikami wymagającym naczelnikiem i osobiście opracowywał urzędnicze cyrkularze. W Tobolsku założył przytułek dla dzieci i stowarzyszenie pomocy biednym studentom, powołał również instytucję dla kształcenia sędziów śledczych. Podczas jego gubernatorstwa znacznie powiększyła się liczba szkół oraz znacznie rozwinęła się żegluga na syberyjskich rzekach.

Despot-Zenowicz również był szanowany za swoją pobłażliwość w stosunku do zesłańców politycznych, szczególnie w stosunku do rodaków – Polaków. Jego cyrkularze były skierowane na polepszenie warunków podczas etapu zesłańców. W 1866 r. naczelnik gubernialnego żandarmskiego urzędu donosił do swego szefa: „Tobolski gubernator A.I.Despot-Zenowicz – Polak w pełnym sensie tego słowa. Jest on mądry, wykształcony, ale również zarozumiały, zachwały i nie uznający władzy nad sobą. On despotycznie postępuje wobec podwładnych, pobłaża Polakom i otwarcie rozmawia z nimi po polsku...”

W 1892 roku polscy zesłańcy, które w ciągu prawie 30 lat zamieszkiwali różne wsi guberni tobolskiej, podali prośbę „o przeznaczenie wybranej przez nich działki ziemi po jej rozgraniczeniu przez zachodniosyberyjski dział przesiedleńczy”. Otrzymałszy pozwolenie ministra spraw wewnętrznych, Polacy zaczęli przewozić na nowe ziemi swoje domy, bydło i majątek. Wieś, która liczyła na początku 26 zagrod, przybrała nazwę „Despot-Zenowicz”. Tak Polacy wyrazili podziękowanie za pomoc tobolskiemu gubernatorowi Polakowi.

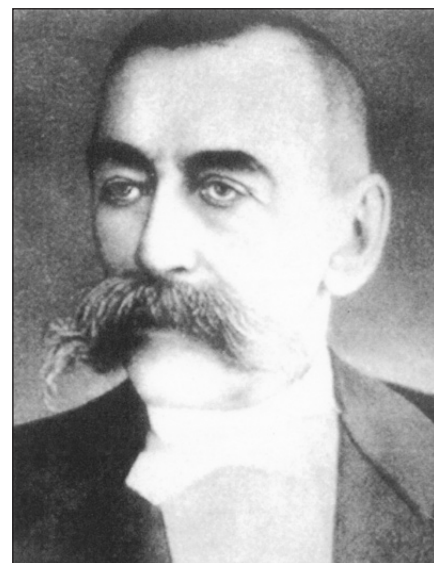
Według danych z 18 sierpnia 1893 r. wieś już wtedy zamieszkiwało 52 mężczyzn i 60 kobiet.

Na zdjęciach:

Ogólny widok wsi; Podczas spotkania z Polakami w sierpniu 2009 r.; Krzyże na cmentarzu w Despodzinowce; Prezes Stowarzyszenia „Polonez” Lubow Nesterowa podczas spotkania z Polakami w sierpniu 2009 r.

Wśród najstarszych mieszkańców wsi byli Mateusz Ptaszyński 80 lat, zmarł w 1887 r. i Teresa Judycka, która zmarła w 1904 r. w wieku 90 lat. Oprócz rodziny Judyckich (według danych ksiąg metrykalnych kościoła rzymskokatolickiego) założycielami wsi byli rodziny Opańskich, Walewskich, Rabkiewiczów, Szafrzańskich, Turczanisów, Bogdanowiczów, Macyjewskich, Bylackich, Kapuścińskich, Klimowiczów, Kardonasów, Kamińskich, Czekińskich, Karwialisów, Chajnowskich, Romanowskich, Szynekiewiczów, Żukowskich, Gasiewiczów, Maciejewskich, Petranisów, Pitkiewiczów. Oprócz rodzin zesłanych jeszcze po powstaniu Styczniowym mieszkało we wsi również 7 polskich rodzin zesłanych za kryminalne przestępstwa.

Wieś położona wzdłuż wielkiego jeziora Toboń-Kuszły, które było obfite w ryby. Woda w jeziorze nie jest zdatna do picia, więc od razu zostało wykopanych 7 ujęć i wody „okazało się dostateczną”. Despodzinowka miała jedną ulicę szerokością 14 sążeń. Po obie strony ulicy znajdowały się chaty zbudowane w stylu sy-

beryjskim oraz kilka chat o pięciu ścianach i jeden piętrowy dom Jana i Ewy Skakowskich. Mieszkańcy orali ziemię „tam gdzie chcieli” i siali pszenicę ozimą, owies, grykę, proso i groch. Ziemię uprawiali podobnie jak miejscowi Rosjanie. Wykorzystywali metalowe pługi, wykonane w Wotkińskim Zakładzie. Później, w 1904 r., były to pługi z omskiego zakładu prowadzonego przez duńskiego przedsiębiorcę S. Randrupa. Do najbliższego młyna mieli 70 wiorst, więc dla zmielenia ziarna wykorzystywano żarna. Sianokosy były podzielone na odcinki „według uznania”. W każdym podwórku były ogrody z kapustą, burakami i marchewką, rzepą, brukwią, dynią i ziemniakami. Również skutecznie hodowano mielony i arbuzy. Wokół wsi było dużo miejsca na wypas bydła – do 100 dziesięcin. Konie, jak to jest na Syberii, dzień i noc pasione były w polu. Krowy na noc zapędzane do zagrody. W 1895 r. mieszkańcy wsi mieli 95 koni, 113 krów. Bez koni wśród 26 gospodarstw było tylko 3.

Przesiedleńcy wynajmowali do pracy wśród swoich pracowników do budowy, orki, w lecie do sianokosu, w zimie do omlotów. Rzadko zawierali umowy najmu na rok (25 rubli na rok i na lato 16 rubli). Wszystkie kwestie były omawiane na wiecu: w sprawie ziem do sianokosów, o rozchodach na wieś, o przydział ziemi na wspólny magazyn, o przydział ziemi pod cmentarz. Pomiędzy sobą osadnicy żyli w zgodzie, jednak osobno od sąsiedzi. Żenili się również wyłącznie w swojej wiosce.

Kiedy chorowali, to wtedy zwracali się do lekarza Polaka Stefana Pawłowskiego, który mieszkał we wsi Bażenowej. Młodego doktora i jego żonę Franciszkę szanowali i lubili w Despodzinowce. Zapraszali jako ojca chrzestnego do narodzonych dzieci. Na przykład 22 września 1898 r. doktor Pawłowski był ojcem chrzestnym Magdaleny, córki Kazimierza i Stefanii Syszkus. Wszystkich dzieci, urodzonych pomiędzy 1892 i 1902 chrzcili ksiądz Wiktor Kazanowski. ▶

DESPODZINOWKA

Jednak źle ubrany i poruszający się pomiędzy wsiami na furmance albo na piechotę po drogach, rozmytych jesiennymi deszczami albo w saniach w głębokim śniegu i podczas straszliwych mrozów – książd Kazanowski przeziębził się i zmarł z powodu zapalenia nerek w wieku 34 lat. Również wcześniej zmarł i doktor Stefan Pawłowski – w wieku 28 lat.

Obecnie wieś Despodzinowkę (łącznie pisownia spotyka się w dokumentach w 1904 r. w akcie ślubu Wincentego Radkiewicza z Rozalią Gorbunową) zamieszkują potomkowie pierwszych polskich osadników. Niestety język ojczysty jest już utracony. Starsze kobiety mogą przypomnieć tylko modlitwę „Ojczy nasz”, której nauczyły ich matki we wczesnym dzieciństwie oraz kilka prostych wyrazów, jak na przykład: „dzień dobry”, „nie ma za co”, „kogut”, „wszystko jedno”. Zachowały się również wspomnienia o tym jak obchodzono Boże Narodzenie i Wielkanoc. Jak wspomina Olga Oproszisz, na Boże Narodzenie pod obrus „tata” obowiązkowo kładł siano i pomiędzy członkami rodziny dzielono się opłatkiem. Mama obowiązkowo przygotowała 12 dań, wśród których obowiązkowo była kutia, ryba gotowana na parze, placki. Dzieci pomagały matce w przygotowaniu dań na bożonarodzeniowy stół: w stópce tłukły mak i pszenicę. W rodzinie Marii Jasiewicz było 5 dzieci i ich ukochany przysmakiem były kluski z makiem. Pamięta ona również jak podczas świąt bożonarodze-

niowych chodzili po wsi kolędniczy. Rano po Wigilii rodzice wynosili dla bydła siano i pszenicę ze stołu wigilijnego, ażeby w następnym roku zwierzęta nie chorowały i dobrze plodziły się. Na stół wielkanocny z kolei robiono szynkę, malowano jajka, pieczono babki oraz gotowano flaki. Maria Sokółowska (z domu Radkiewicz) wspomina, że w latach 30-tych XX wieku przez dwa lata mieszkał w Despodzinowce nauczyciel pan Władysław. Był on już w wieku podeszłym, średniego wzrostu z czarnymi włosami. Mieszkał on w jednej części domu, gdzie później rozmieszczony został urząd kolchozowy. Natomiast w drugiej części znajdowała się szkoła. Oprócz podstawowych przedmiotów, które były wykładane w języku polskim, pan Władysław uczył dzieci polskich piosenek. Pani Maria pamięta szczególnie jedną – „Kukułeczka kuka”, piosenka ta podobała się bardzo dzieciom.

Jeszcze pani Maria przypomina, że w Despodzinowce mieszkała młoda nauczycielka Kasperska. Uczyła ona dzieci języka polskiego w domach.

Do dziś polskie rodziny obchodzą 1 listopada Dzień Wszystkich Świętych. Odwiedzają cmentarz, który ma już ponad 100 lat. Daleko wśród brzoź i topoli widać wysokie, czarne krzyże katolickie z inskrypcjami w języku polskim. Wśród najstarszych są groby Anny Jasiewicz, Stanisławy i Weroniki Radkiewicz, Magdaleny Czykińskiej, Piotra i Wiery Bogdanowiczów, Pawła i Konstancji

Szafrańskich, Stanisława i Anny Anapskich. Przyciąga uwagę niewielka płyta z szarego kamienia z wygrawerowaną inskrypcją po polsku: „Tu spoczywają zwłoki Stanisława i Antoniego Turczanis zmarłych 18 i 25 stycznia 1920. Pokuj ich duszy”.

Losami polskiej wsi Despodzinowki interesują się aktywiści polonijnego Centrum kulturalno-oświatowego „Polonez”. W sierpniu 2009 r. członkowie rady Centrum „Polonez” spotkali się z mieszkańcami wsi. Spotkanie to zostało zorganizowane przez dyrektorkę Domu Kultury wsi Despodzinowki Galiny Noskowej. Na spotkanie również byli przedstawiciele władzy – głowa Sargatkiej miejskiej osady Jury Kołmogorow oraz głowa Nowotroickiej wiejskiej osady Wiktor Sznajder. Z dużym zainteresowaniem zebrani słuchali informacji Prezes Lubow Nestorow o działalności organizacji polonijnej, o tym jak odbywa się nauczanie języka polskiego w Omsku, o działalności klubu miłośników polskiego kina, koła polskiej piosenki, o dziecięcym studium twórczości, o wystawach i koncertach. Szczególną uwagę wszystkich zebranych przyciągnęła informacja o Karcie Polaka. Mieszkańcy wsi chętnie wspominali szczegóły życia w polskiej wsi Despodzinowce, pokazywali rodzinne zdjęcia i dokumenty. Pod koniec spotkania został omówiony plan dalszej działalności na rzecz rozwoju polskiej kultury w niegdyś polskiej wsi Despodzinowce.

Albina RAKOWA,
kierownik koła krajoznawczego
przy Centrum „Polonez”

POLACY I WIEŚ SYBERYJSKA. KONFERENCJA W OMSKU

7-10 sierpnia w Omsku i Tarze odbyła się Międzynarodowa Konferencja „Polacy w socjo-kulturalnej przestrzeni wsi syberyjskiej”. Organizatorzy konferencji Państwowy Uniwersytet Agrarny, Filia Omskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego w Tarze, Federalna Polska Narodowo-Kulturalna Autonomia „Kongres Polaków w Rosji”. Wsparcia finansowego udzielił Senat RP przez Fundację „Pomoc Polakom na Wschodzie”.

Na sesji plenarnej w Omsku oraz w 2 sekcjach – historycznej i kulturologicznej zostało wygłoszone 30 referatów. Referaty były poświęcone tworzeniu kulturalnych enklaw polskich na terenie Syberii, dobrowolnemu przesiedleniu Polaków na Syberię na początku XX w., wkładowi Polaków w kulturalny i gospodarczy rozwój wsi syberyjskiej, problemom integracji Polaków w socjo-kulturalnej przestrzeni wsi syberyjskiej, kontaktom Polaków z przedstawicielami wielonarodowej Syberii, problemom językowej interferencji oraz współczesnym badaniami i problemom polskiej wsi na Syberii. Geografia uczestników konferencji była dosyć szeroka – Polskę zaprezentował Prof. Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu Waldemar Rezmer, z Syberii przybyli badacze dziejów diaspory polskiej z Tomaska, Jekaterynburgu, Tobolska, Ufy, Abakanu, Kraju Krasnojarskiego i obwodu Omskiego.

Podczas plenarnej części w Omsku znany badacz Polonii zachodniosyberyjskiej Wasyl Haniewicz z Tomaska zaprezentował swoją książkę „Tragedia Syberyjskiego Białegostoku”, która ukazała się w Polsce w roku 2008. Swoistą ilustracją do referatu Wasyla Chanie-

wicza był ciekawy film, poświęcony 100-leciu syberyjskiego Białegostoku.

Program konferencji był dosyć ciekawym, oprócz sesji plenarnej w Omsku i pracy w sekcjach w Tarze przy zaangażowaniu Stowarzyszenia polonijnego „Rodzina” i Oddziału Stowarzyszenia w Tarze (kier. Natalia Możan) był przygotowany koncert powstającej grupy polonijnej wokalne, została pokazana wideoprezentacja dokonań Oddziału „Rodziny” w Tarze. Ciekawa również była wycieczka po 400-letniej Tarze z odwiedzeniem Muzeum krajoznawczego. Podczas pracy sekcji konferencji w Tarze została zaprezentowana wystawa dokumentów archiwalnych z Archiwum w Tarze. W większości dokumenty przedstawionej ekspozycji poświęcone dziejom polskich wsi w okręgu tarskim – Mińsku Dworiańskiemu i Hryniewiczow.

Uczestnicy konferencji zostali zakwaterowani w ośrodku wypoczynkowym obok wsi Jekaterinowka. Wieś ta została założona jeszcze na początku XVIII wieku i później za panowania carycy Katarzyny I i przybrało nazwę – Jekaterinowka.

Ciekawe również były spotkania z mieszkańcami już nieistniejących polskich wsi – jak np. z panią Albiną Zienkiewicz-Gawelko. Opowiadania, stare zdjęcia mieszkańców polskich wsi troskliwie zbierają i przechowują wykładowcy filii Uniwersytetu Pedagogicznego w Tarze.

Kulminacyjnym punktem konferencji było odwiedzenie polskiej wsi Despodzinowki (o tej wsi w artykule wyżej).

Uczestnicy konferencji wyrażają podziękowanie Senatowi RP i Fundacji „Pomoc Polakom na Wschodzie” za dofinansowanie tak ważnej konferencji i mają nadzieję, że będzie również dofinansowana publikacja materiałów pokonferencyjnych.

Red.

Fotoreportaż z konferencji patrz. w kolorowej wkładce.

EMIGRACJA POLAKÓW NA SYBERIĘ NA PRZEŁOMIE XIX-XX ww.

Z pewnością można stwierdzić, że ponad połowę współczesnej Polonii syberyjskiej stanowią potomkowie dobrowolnych osadników przełomu XIX-XX w. w tym zwłaszcza osadników chłopskich. Fakt ten niewątpliwie, szczególnie w dzisiejszej Polsce, rodzi pytanie – „Dlaczego Polacy dobrowolnie i tak masowo wyjeżdżali na surową Syberię?”

Emigracja z ziem polskich zaczęła przybierać znaczne rozmiary począwszy od drugiej połowy XIX w. Intensyfikacja tego zjawiska nastąpiła przede wszystkim wśród mieszkańców ziem Królestwa Polskiego. Administracja carska była zainteresowana przesiedleńcami udającymi się za Ural, bowiem zaludnienie Syberii było jednym z głównych celów polityki caratu. Rosja, dążąc do zagospodarowania i wykorzystania zasobów Syberii, obok przymusowego, prowadziła w II połowie XIX w. już na dużą skalę, wolne osadnictwo chłopskie. Główny szlak migracji na Syberię wiódł z guberni Rosji europejskiej, ogarniając chłopstwo rosyjskie i ukraińskie.

Emigracja z ziem polskich do różnych krajów, zaczęła przybierać znaczne rozmiary począwszy od drugiej połowy XIX w. Intensyfikacja tego zjawiska nastąpiła przede wszystkim wśród mieszkańców ziem Królestwa Polskiego. Początki emigracji zarobkowej z terenów polskich zaboru rosyjskiego, skierowanej przede wszystkim do Stanów Zjednoczonych, nastąpiły w latach 70 -tych XIX w. Oblicza się, że z ogólnej liczby około 1,3-1,4 mln emigrantów, którzy opuścili obszar zaboru rosyjskiego do roku 1914, spośród ludności wiejskiej, która przeważała, około 75% udało się do Ameryki Północnej, ponad 10% do Ameryki Południowej, reszta do różnych krajów europejskich. Ogólna liczba wychodźców z Królestwa Polskiego w głąb Rosji, według stanu z około 1910 r., wyniosła orientacyjnie 400.000 – 600.000 osób.

Większość Polaków, którzy osiedlili się na Syberii stanowili chłopci. Według pierwszego powszechnego spisu ludności w Rosji z 1897 r. chłopcy stanowili 61,9% polskiej diaspory na Syberii.

Podstawowym problemem jest fakt, że w statystykach i literaturze na temat przesiedleń odzwierciedlano procesy migracji z Królestwa Polskiego, natomiast spora liczba polskich przesiedleńców przybyła z tzw. kresów niewchodzących w skład Królestwa. Najwięcej przybyło z guberni wołyńskiej, wileńskiej, witebskiej, grodzieńskiej i mohylewskiej było w guberniach Zachodniej Syberii i w guberni jenijskiej. Jeżeli chodzi o tereny zasiedlone przez przesiedleńców to niewątpliwie w tym przodował w guberni łagodny klimatycznie okręg minusiński w guberni jenijskiej.

Najwięcej polskich osad powstało w okręgu minusińskim w 1896 r. – są to wsie Ałgasztyk, Aleksandrówka, Kresławka, i Abadziul (Malinówka) w gminie sałbińskiej oraz Witebka gminy komskiej, War-

szawka. Na początku XX wieku w guberni jenijskiej powstało jeszcze 12 polskich wiosek, m.in Wilenka, Konok, Polski Zaimek, Nowowarszawska. Ogólna liczba mieszkańców we wszystkich polskich wioskach tylko w jednej guberni jenijskiej wyniosła na rok 1917 ponad 10 000. W latach 1906-1911 powstały polskie wioski w guberni irkuckiej – jak np. znana do dziś Wierszyna, w guberni tomskiej – Białystok, w tobskiej – w większości wioski w okręgu tarskim.

Revolucja 1917 r. i trwająca kilka lat krwawa wojna domowa skłoniły Polaków do repatriacji w niepodległą Polskę. Mniej z tej możliwości skorzystali mieszkańcy polskich wiosek, do których akcja repatriacyjna po prostu nie dotarła.

Jednak pod koniec 20-tych i na początku 30-tych lat na zawsze zniknęła większość polskich wiosek na terenie byłej guberni jenijskiej. Oczywiście, że wskutek siły polityki prowadzonej przez władze radzieckie Polacy syberyjscy ulegli wynarodowieniu i rozproszeniu. Waclaw Sieroszewski, pisał w 1928 r., że z polskości syberyjskich chłopów pozostały jedynie drobne ślady. „Słynne wsie: Antuszki, Sianożatki, Terteż w gub. orenburskiej, osady polskie w gub. tobskiej w pow. iszymskim i tatarskim, w gub. omskiej, tomskiej, jenijskiej – zginęły bez śladu w morzu rosyjskim. Prócz świtki, czapki rogatej i lepszej uprawy roli – nic nie zostało z ich polskości”.

W latach trzydziestych i czterdziestych XX wieku w ZSRR miało miejsce wiele masowych represji, których ofiarami byli Polacy. Ofiarami tych operacji i wywózek stało się łącznie ponad 180 000 Polaków, obywateli ZSRR oraz polskich uchodźców.

Polska opinia publiczna była zaniepokojona sytuacją prawną Polaków w ZSRR podczas represji stalinowskich, chociaż te reakcje były nieliczne. Gazeta „Dzień Polski” z 15 lutego 1937 r. pisała na swoich łamach:

„1 300 000 Polaków w Sowietach przeżywa obecnie najczarniejszy okres niedoli. Masowe przesiedlenie tysięcznych rzesz Polaków do dalekich krajów. {...} Przyjąć należy, że w chwili obecnej na Ukrainie sowieckiej zamieszkuje około 300 000 Polaków, na Białorusi – około 150 000, reszta – około 855 000, rozrzucana jest po całym obszarze ZSRR od Władywostoku do Jakucka i od Kaukazu do Karelii. {...} Polacy są wywożeni całymi eszelonami na Wschód, nad Wołgę, do Karelii i na Syberię do nowych kolektywów rolnych i sowchozów. {...} Cząstka narodu naszego w ZSRR, przeżywa dziś swą najczarniejszą noc próby i walki o duszę polską”.

Trudno jest określić, jak powiększyła się diaspora polska na Syberii w wyniku represyjnych przesiedleń, rezultaty spisu ludności 1937 r. nigdy nie były opublikowane i w ogóle zniknęły z oficjalnych i nieoficjalnych statystyk, ponieważ ponad połowa mieszkańców ZSRR wskazała w ankietach, że są wierzącymi.

Po zakończeniu II wojny światowej o Polakach na Syberii nie mówiono w ogóle. Do końca lat 50-tych obowiązywał nieoficjalny zakaz przyjmowania Polaków na studia wyższe. Władze szczególnie tłumili wszystkie możliwe formy działania kościoła rzymsko-katolickiego na terenie Syberii. Wszystkie kościoły były zamknięte, msze odbywały się tajnie. W ZSRR w dowodzie osobistym wpisywano narodowość obywatela. Śmiesznie dźwięczały w uszach słowa urzędników wydających paszporty dzieciom Polaków – „Mówicie po polsku? Nie? – To nie jesteście Polakami”. Przez ponad 50 lat tłamszono tożsamość i zakazywano posługiwania się językiem polskim. Po przemianach demokratycznych w 1990 r. powstała pierwsza na Syberii organizacja polonijna „Ogniw”. Obecnie na Syberii działa ponad 30 takich stowarzyszeń kulturalno-narodowych. Organizacje te wchodziły w skład Kongresu Polaków w Rosji, działającego od 1992 r. W 1993 r. taką organizację założono w Abakanie. Oddział polonijnej organizacji działa we wsi Znamienka 80 km od Abakanu, gdzie mieszka ponad 60 rodzin polskich. To są potomkowie Polaków, którzy najpierw na przełomie XIX-XX ww. wyjechali z guberni wołyńskiej do Aleksandrówki i Sałby okręgu minusińskiego, natomiast po II wojnie światowej przesiedlili się do Znamienki.

Jeszcze do dzisiaj w rodzinach brzmi gwara mazurska, Polacy w domu modlitwy baptystów czytają Biblię i modlą się po polsku. Od 1999 r. w wiejskiej szkole podstawowej odbywają się fakultatywne zajęcia z języka polskiego. To jedyna polska wioska na terenie byłej guberni jenijskiej, gdzie Polacy po tylu latach mogą swobodnie posługiwać się polszczyzną i uczyć swych dzieci w miejscowej szkole języka ojczystego. Aleksandrówka, licząca obecnie około 100 mieszkańców, jest także typowo polską wioską, bo Niemcy wyjechali do ojczyzny w ramach akcji repatriacyjnej lat 90-tych. Często w składzie mieszanym rodzin wyjeżdżali do Niemiec też Polacy. Polski Zaimek w rejonie karatuskim, z czasem przybrał nazwę Polski Wysielok – bo stąd wysiedlali, zniknął z map w latach 70-tych jako wioska „niemająca perspektyw rozwoju”. Umierają polskie wioski Kanok i Wilenka. Większą aktywność posiadają potomkowie Polaków w miastach, gdzie miejscowa Polonia, na ile to pozwalają miejscowe władze, dba się o zachowanie historycznej prawdy o Polakach przez liczne publikacje, wystawy historyczne, przez rozwój polonijnej oświaty i prasy.

Sergiusz LEONCZYK

ПОЛЬСКИЕ ОБЩИНЫ

Летом 2009 г. Омский государственный аграрный университет в очередной раз стал организатором международной научно-практической конференции „Поляки в социо-культурном пространстве сибирского села”. На этот раз совместно с ОмГАУ гостей из Польши и различных городов Сибири принимали тарские филиалы Омского аграрного университета и Омского педагогического университета. На конференции прозвучало более 20 докладов исследователей из Торуня (Республика Польша), Омска, Тары, Красноярского края, Абакана, Томска, Тобольска и Екатеринбурга. Конференция была организована при финансовой поддержке Сената Республики Польша и Фонда „Помощь полякам на Востоке” (г. Варшава).

с 1890-х гг. в отношении иноэтничных мигрантов стремились, с одной стороны, ограничить их влияние на русских православных крестьян, а с другой – с максимальной выгодой использовать их деловые качества.

Большой интерес вызвал доклад доктранта университета Я. Кохановского (г. Кельцы, Республика Польша), вице-председателя Конгресса Поляков в России С.В. Леончика. Ему удалось выявить специфику отношения российских влас-

Главной целью организаторов стало объединение усилий ученых и представителей общественных организаций в изучении теоретических и практических аспектов проблемы формирования польских общностей в сибирских селах в XIX–XX вв. Обращение к этой теме не было случайным. Изучение польской диаспоры в Сибири по большей части концентрируется вокруг городских колоний поляков. Между тем, в сибирских селах поляков проживало гораздо больше. Достаточно вспомнить, что более 80% участников польского восстания 1863 г., сосланных в Западную Сибирь, было предназначено для водворения в сельской местности.

Омские историки С.А. Мулина (ОмГАУ) и А.А. Крих (СибАДА) на основе архивных источников проанализировали политику сибирской администрации по отношению к сосланным на водворение участникам второго польского восстания и масштабы влияния польской ссылки на земледельческое освоение Сибири. По мнению С.А. Мулиной, сибирские власти не смогли создать необходимые условия для прочного водворения поляков в Сибири. Превращению польских ссыльных в русских землепашцев препятствовали как общие для всей сибирской ссылки факторы (недостаток мер принуждения, контроля, незначительность пособия на домообзаводство, сложные отношения со старожилами), так и специфические (отсутствие установочной ориентации на инкорпорацию в сибирское общество, превалирование в массе ссыльных представителей городских слоев, наличие культурной дистанции между поляками и русскими).

Доклад тобольского исследователя В.С. Сулимова представлял собою анализ нескольких прошений польских переселенцев Тарского округа, представленных Великому князю Владимиру Александровичу, во время его проезда через Тобольскую губернию в 1868 г. Просьба у всех ссыльных была одна – разрешить вернуться на родину по Манifestу 17 мая 1867 г., и всем просителям было отказано, поскольку амнистия не распространялась на „простолудинов”. Но сами прошения

На пленарном заседании конференции

содержат уникальную информацию о ссыльных, их участии в восстании 1863 г. и жизни в Сибири.

Старший научный сотрудник музея-заповедника „Шушенское” Н.Н. Скоробогатова проанализировала адаптационные механизмы и практики польских ссыльных, оказавшихся в XIX в. на территории Алтая. Сибирь продемонстрировала своё особенное отношение к польскому вопросу, полагает автор. Ссыльные участники польских восстаний рассматривались здесь как „привилегированное сословие” и стали ярким примером „этнического фаворитизма”. Местная власть демонстрировала полное пренебрежение политикой центра и успешно использовала образовательный и духовный потенциал поляков в решении кадровых вопросов.

Второй блок докладов касался истории добровольных польских переселенцев. Профессор ОмГПУ М.К. Чуркин обрисовал роль иноэтничной компоненты в колонизационном процессе конца XVI – начала XX вв. Автор подчеркнул, что центральные и региональные власти уже

тей к польскому вольному колонизационному элементу, проследить направления и масштабы переселения поляков на западносибирские земли в конце XIX – начале XX вв. В этот период в Сибири появляются многочисленные польские деревни. Автор выявил таковых более полусотни. Большинство из них сегодня не существует или потеряло свой польский облик. Исключением можно считать, например, деревни Вершина Иркутской области, Александровка Красноярского края, Знаменка Республики Хакасия и Белосток Томской области. Эти деревни сохранились как этнические и в настоящее время являются объектом изучения этнологов и историков. Летописцем деревни Белосток считают В.А. Ханевича, сотрудника Мемориального музея истории политических репрессий “Следственная тюрьма НКВД”. Своей родной деревне он посвятил несколько статей и монографий, раскрывающих историю возникновения сибирского Белостока и непростую судьбу его жителей. Прошлое и настоящее Белостока нашли отражение в представленных

В СИБИРСКИХ СЕЛАХ

Василием Антоновичем на конференции докладе и документальном фильме.

Польская община в Барнауле стала предметом исследования профессора Алтайского государственного университета В.А. Скубневского. Особенность барнаульской польской общины XIX – начала XX в., пишет автор, заключалась в том, что наибольшую роль в ней играли добровольные мигранты и лица на службе, например, горные чиновники и инженеры в кабинетской горной промышленности. Объяснялось это тем, что по ряду указов Кабинета ЕИВ кабинетские земли Алтая были закрыты для массовой ссылки.

В целом, польско-сибирская проблематика рассматривалась на конференции в достаточно широком проблемном и хронологическом спектре. В докладе томского историка В.Г. Волкова были проанализированы самые ранние контакты поляков с сибиряками, приходящиеся на XVII в. Поляки – военнопленные польско-московских войн – в значительном количестве были направлены в сибирские города и вошли в состав служилого населения в качестве особой категории под названием „Литва” или „литвины”. С их именами связано основание многих сибирских острогов, сел и деревень, некоторые из поляков стали родоначальниками известных сибирских фамилий.

События революции и гражданской войны нашли отражение в докладах профессора Торуньского университета Вальдемара Резмера и омского историка В.Л. Кожевина (ОмГУ). Интерес присутствующих вызвал доклад В.Н. Носковой (Тара). Автор проанализировала механизм эвакуации и реэвакуации польских беженцев, их социальный, образовательный и профессиональный облик, географию расселения в Тарском районе. Более всего беженцев, прибывших в Тарский уезд, как указывает автор, было из Гродненской, Витебской и Минской губерний. Беженцы выезжали целыми деревнями. Практически все польские беженцы были отправлены на жительство в села, деревни и хутора Тарского уезда. На основе похозяйственных книг автору удалось выявить имена и проследить судьбу беженцев, не вернувшихся на родину по Рижскому договору и оставшихся в Сибири навсегда. Некоторые из них были помечены в документах как „поляки”, но их дети, как правило, были записаны русскими.

Судьбам отдельных польских семей в Сибири, культурной ассимиляции поляков в условиях сибирского села были посвящены доклады сотрудников Тарского филиала ОмГПУ С.Л. Мокринской и Т.И. Царегородцевой, а также директора Хакасского национального музея им. Л.Р. Кызласова Т.Н. Феоктистовой (Абакан).

О своем отце – Юрие Эмильевиче Ботэ – его непростой судьбе, которой коснулись репрессии 1930-х гг., и его вкладе в развитие сибирского животноводства рассказала председатель Омского ПКПО „RODZINA-Семья” Е.Ю. Ботэ. Воспоминания потомков польских ссыльных и переселенцев, ныне проживающих в Сибири, позволили к.ф.н. М.А. Харламовой (ОмГУ) исследовать прецедентные тексты в речи этнических поляков на территории Среднего Прииртышья. Современное полонийное движение было представлено докладами заместителя председателя Омского ПКПО „RODZINA-Семья” П.А. Краевского, руководителя культурно-просветительского общества „Польский дом” Н.И. Можан.

Подводя итоги, участники конференции единодушно согласились, что необходимо продолжить практику проведения международных конференций, посвященных проблемам сибирской истории поляков. Сотрудник тарского филиала ОмГАУ В.В. Кудланов сформулировал ряд предложений и практических рекомендаций для объединения усилий ученых и представителей общественных организаций в изучении теоретических и практических аспектов формирования польских общностей в сибирских селах. Они большей частью вошли в состав решений конференции, например: привлекать студентов к изучению проблем истории сибирских поляков путем организации научных конференций, олимпиад, участия в грантах, привлечения к написанию курсовых и дипломных работ соответствующей тематики, проведения этнографических и фольклорных экспедиций в селах, где проживают поляки.

Практика подобного рода уже проникает в вузы Омска и Тары и активно обсуждалась на конференции. Старший преподаватель Г.М. Тимоеева рассказала об опыте кафедры гуманитарных, социально-экономических и фундаментальных дисциплин ТФ ОмГАУ в использовании Записок польского ссыльного Руфина Пиотровского на занятиях по иностранному языку как лингвистический, исторический и воспитательный источник. Сотрудники ОмГАУ: декан гуманитарного факультета В.В. Слабодцкий и заведующий кафедрой истории и регионального развития профессор С.В. Новиков в своих докладах презентовали разработки гуманитарного факультета ОмГАУ в изучении проблем комплексного развития западносибирского региона, а начальник международного отдела ОмГАУ Н.Г. Казыдуб рассказала о перспективах сотрудничества ОмГАУ с польскими образовательными учреждениями в научной и дидактической сферах.

В заключение хотелось бы выразить благодарность всем организаторам и участникам конференции и пригласить продолжить научный диалог в рамках VIII Международной научно-практической конференции „Сибирская деревня: история, современное состояние и перспективы развития”, которая состоится в ОмГАУ 21 – 23 апреля 2010 г.

Светлана МУЛИНА,
доцент Омского государственного
аграрного университета (на фото)

На фото в развороте цветного вкладыша: С докладом выступает В. Ханевич, председатель общественной организации „Orzeł Biały” из г. Томска; Профессор университета им. Н. Коперника В. Резмер (г. Торунь, Республика Польша), Архивная выставка в г. Таре; Тарский острог; В. Ханевич; Первый проректор ФГОУ ВПО „Омский государственный аграрный университет” Н. Чернявская вручает дипломы участникам конференции; Вид г. Тара; Н. Скопороботова, старший научный сотрудник музея-заповедника п. Шушенское Красноярского края; Участники и организаторы конференции (слева направо): профессор В. Резмер (г. Торунь), Н. Казыдуб, начальник отдела международных связей ФГОУ ВПО „Омский государственный аграрный университет” (г. Омск), С. Мулина, доцент кафедры истории и регионального развития ФГОУ ВПО „Омский государственный аграрный университет” (г. Омск), профессор С. Новиков, заведующий кафедрой истории и регионального развития ФГОУ ВПО „Омский государственный аграрный университет”, В. Волков и В. Ханевич из г. Томска; Анаирский монастырь.

КАЗАНЬ

Kazań – stolica Republiki Tatarstanu, autonomicznej części Federacji Rosyjskiej, która w latach 90. ub. stulecia była nawet formalnie niepodległa (choć praktycznie mimo niepodpisania umowy federacyjnej z Moskwą wchodziła w skład Rosji) – to obecnie prawie dwumilionowe miasto u dorzecza Kazanki i Wołgi, którego zasadniczy skład etniczny stanowią Rosjanie i Tatarzy, a religijny odpowiednio prawosławni i muzułmanie. O ile jednak w pozostałych częściach Rosji Kościół rzymsko-katolicki ma delikatnie pisząc utrudnione warunki działania to w nadwołżańskim grodzie może liczyć na poparcie władz. Także stosunki z Rosyjską Cerkwią układają się poprawnie, o czym świadczą chociażby wspólne obchody ważniejszych świąt. Składa się na to kilka elementów. Przede wszystkim skomplikowana historia regionu. Już od X wieku ziemie dzisiejszej Tatarii zamieszkiwali muzułmańscy Protobułgarzy, nazywani z czasem przez najeźdźców tatarami ze względu na niezrozumiały język („tatarata”). W XIII w. zostali podbici przez Złotą Orde, a po jej rozpadzie od 1438 r. na terenach dzisiejszego Tatarstanu rozciągał się Chanat Kazański. O ile jednak mongolskich najeźdźców nie obchodziły miejscowe wyznania, to kolejny agresor Jan IV Groźny (nazywany w Polsce z nieznanym powodów Iwanem, tak jakby przyjęte było pisać „Jekaterina II czy „Nikołaj I”), który w 1552 r. podbił Kazań nakazał zburzyć wszystkie meczety, a muzułmanów spotkał los jaki później był udziałem niepokornych mieszkańców Nowogrodu – zostali wyrznięci do nogi. Dodatkowo w 1592 r. zakazano budowy nowych meczetów, który to zakaz cofnęła dopiero Katarzyna II, ciesząca się dzięki temu do dziś wielką estymą wśród Tatarów. Pozostający w ciągłej opozycji do prawosławia, a chcący przetrwać tatarscy muzułmanie stali się wyznawcami tak zwanego euroislam, uważanego za najbardziej umiarkowaną wersję wiary w Proroka, niesprzeciwiającą się pokojowemu współistnieniu z innymi wyznawcami Jedynego Boga. Nic więc dziwnego, że gdy pod koniec XVIII w. do Kazania, wówczas już miasta gubernialnego, zaczęli napływać pierwsi katolicy, na początku głównie niemieccy urzędnicy Imperatorssy, to idea zbudowania rzymsko-katolickiej świątyni spotkała się z aprobatą miejscowej ludności.

O ile początki społeczności kazańskich katolików są związane z przybyciem nad Wołgę Niemców, to jej rozwój w XIX wieku aż do 1917 r., który kres temu stuleciu na Rusi faktycznie położył, wiąże się ściśle z działalnością Polaków. Kazań stał się domem dla wielu polskich rodzin z trzech powodów. Jedni byli zsyłani do wschodnich gubernii za działalność antycarską i osiadali w Kazaniu, który wówczas był uważany za liberalne jak na rosyjskie warunki miejsce. Inni znajdowali się nad Wołgą służąc w carskiej armii, bowiem Kazań był jednym z głównych ośrodków wojskowych.

Dzwon z wieży Kościoła pod wezwaniem Podwyższenia Krzyża Pańskiego przy ulicy Ostrowskiego, punkt dziesiąta rozlega się echem po zaułkach i placach stolicy Tatarstanu. Już od ponad roku jest to znak dla katolików wyznania rzymskiego, których niezwykle koleje losu, ich własne, bądź ich przodków zagnały w ten zakątek Powołża, że w świątyni, na którą tak długo czekali rozpoczyna się Msza Święta, czy raczej „Miessa” jak w języku rosyjskim określa się rzymsko-katolicką liturgię. Aby zrozumieć niezwykłość cotygodniowych spotkań kazańskich katolików, które w Polsce czy Irlandii nie stanowią niczego nadzwyczajnego, trzeba cofnąć się w czasie aż do początków XIX wieku, do początków katolickiej społeczności w Kazaniu, na której piętno odcisnęło położenie geopolityczne nadwołżańskiego grodu. Historii, której piękne karty zapisali również Polacy.

MSZA NA TATARSKIM STEPIE

Wreszcie Kazań przyciągał założonym w 1804 r. uniwersytetem, na którym studiowali m. in. Lew Tolstoj i Włodzimierz Ulianow (wyrzuceny za działalność rewolucyjną, do dziś groźnie spogląda z monumentu na profesorów wychodzących z głównego budynku uniwersytetu), i w historii którego zapisali się polscy filolodzy: prof. Jan Nieścisław Baudoin de Courtenay (twórca kazańskiej szkoły filologicznej) i prof. Józef Kowalewski (rektor w latach 1854-60, założyciel pierwszej katedry mongolistyki w Rosji). Powiększający się odsetek katolików sprawił, że w 1835 r. do Kazania przybywa polski bernardyn Wiktor Uszański. Niestety, dokumenty z tego okresu nie zachowały się. Wiadomo natomiast, że od 1855 r. dzięki staraniom innego Polaka ks. Ostiana Galimskiego rozpoczęto plany budowy kościoła, bowiem w Kazaniu przebywało już 550 katolików, a na terenie całej parafii, na której czele stał ks. Galimski już ok. 2000. Władze miasta wydały zgodę na wybudowanie kościoła 20 października 1855 r., a już w następnym roku rozpoczęto budowę świątyni według projektu ewangelika Aleksandra Peskego i 1 listopada 1858 r. poświęcono i otworzono pierwszy rzymsko-katolicki kościół w Tatarii. Co ciekawe budynek niczym nie odróżniał się od otaczających go domów, ponieważ ówczesne prawo Imperium Rosyjskiego nie pozwalało na „demonstrację symbolów katolickich”.

Nowy kościół stał się ośrodkiem polonijnym w pełnym tego słowa znaczeniu. Jeszcze w latach 80. XIX w. zbudowano cmentarz z kaplicą, który dziś jest częścią ogromnego Cmentarza Arskiego, znajdującego się w centrum miasta. Jakie zdziwienie wywołuje wśród odwiedzających go ludzi widok polskich grobów, obok prawosławnych i sowieckich, „łaickich” pochówków. W 1897 r. z inicjatywy polskiego lekarza, dr Tadeusza Stefańskiego zorganizowano

ośrodek pomocy dla biednych parafian, który wkrótce mógł się już pochwalić ochronką dla dzieci i biblioteką. Z czasem dom opieki nie obejmował już tylko rodziny parafian, a pomagał wielu kazańczykom nie-katolikom. Jednak jego głównym zadaniem była pomoc prześladowanym Polakom. Chyba największym osiągnięciem parafii, było otwarcie przykościelnej szkoły, która oprócz swej podstawowej funkcji – przekazania wykształcenia dzieciom z polskich rodzin, które po jej zakończeniu kontynuowały naukę w kazańskich gimnazjach – miała na celu przekazanie wiedzy o polskiej kulturze, historii, przede wszystkim nauk ojczyznego języka, który wykładali nauczyciele specjalnie sprowadzeni z ziem polskich, i których prochy spoczywają dziś na Cmentarzu Arskim.

Parafia rozwijała się i już na początku XX w. liczyła według spisu powszechnego 20 000 wiernych, z czego 1700 w samym Kazaniu. Nieoczekiwanie z pomocą kazańskim katolikom przyszedł dekret Mikołaja II z 17 kwietnia 1905 r. „O tolerancji religijnej”, który znosił wspomniane wcześniej ograniczenia w wyglądzie zewnętrznej świątyni. Dzięki temu kościół rozbudowano, a sam budynek nie ustępował teraz wyglądem innym katolickim świątyniom. Rozkwit społeczności katolickiej w Kazaniu (w czasie I wojny światowej w mieście przebywało 8 000 katolików, głównie rodzin zmobilizowanych żołnierzy) gwałtownie przerwała rewolucja i wojna domowa. W czasie tej drugiej miasto przechodziło z rąk do rąk, a szturmował je sam Lejb Bronstein (ps. „Lew Trocki”). Po przejęciu władzy przez bolszewików kościół konfiskowano jakoby na rzecz pomocy biednym. Ostatecznie w 1923 r. zakazano działalności księżom katolickim, kościół doszczętnie rozgrabiono, a budynek przekazano Politechnice Kazańskiej.

Choć wiele czytałem o działalności rosyjskiej polonii, która często organizuje się wokół parafii rzymsko-katolickich, gdy w lutym 2007 roku przypadkowo trafiłem do Kaplicy Męki Pańskiej na Cmentarzu Arskim w Kazaniu z pewnym rozczarowaniem stwierdziłem, że jestem jedynym Polakiem wśród około trzydziestoosobowej grupy uczestniczącej we Mszy Świętej, odprawianej przez argentyńskiego proboszcza ks. Diogenesa Urkizę. Po nabożeństwie z przyjemnością stwierdziłem, że się myliłem. To właśnie ks. Michał Mrzygłód opowiedział mi wówczas o odrodzeniu społeczności katolickiej w Kazaniu, o swoich problemach z otrzymaniem rosyjskiej wizy i o czymś, w co trudno mi było wówczas uwierzyć, a w czym po niespełna półtora roku miałem zaszczyt uczestniczyć. Ksiądz Michał, mówił mi mia-

w dzień Podwyższenia Krzyża Pańskiego 14 września 1908 r. poświęcono kościół, który służył parafianom do zamknięcia go przez bolszewików. Wybudowanie nowego kościoła stało się dziełem życia ks. Diogenesa Urkizy, który od 1997 r. kieruje parafią. Pomagali katolicy z całego świata, pomagały władze miasta,

nowicie, że już w sierpniu 2008 roku w sercu miasta przy ulicy Ostrowskiego, na przeciwko sali Basket Hall i Parku Millenium zbudowanym w 2005 r. z okazji tysiąclecia miasta, stanie nowowbudowany kościół katolicki. Ponieważ wcześniej czytałem, że przed rewolucją istniał w Kazaniu kościół, spytałem dlaczego miasto nie może zwrócić starego budynku.

– Posłuchaj... – rzekł ks. Michał i rozpoczął swą opowieść, która stała się załącznikiem niniejszego artykułu.

Gdy w 1995 r. JE bp Tadeusz Kondrusiewicz polecił argentyńskiemu księdzowi Janowi Karolowi Sakkowi (pierwszemu proboszczowi kazańskiej parafii), Karolowi Avili i Diogenesowi Urkizie dotarcie do katolików w Tatarstanie liczyli oni faktycznie na zwrot budynku przy ulicy nomen omen Karola Marksa. Okazało się jednak, że przez dawny kościół przechodzą olbrzymie rury mające duże znaczenie dla miejscowej politechniki. Wykazując dobrą wolę, miejska magistratura przekazała księdzom w użytkowanie Kaplicę Męki Pańskiej na Cmentarzu Arskim, tę samą, którą w 1885 r. zaprojektował polski inżynier Leon Chrzczonowicz. I tak 7 sierpnia 1995 r. rozpoczęła swą działalność Parafia Rzymsko-katolicka pod wezwaniem „Podwyższenia Krzyża Pańskiego”. Wybór patrona nie był przypadkowy. To właśnie

którym zależy na wizerunku Kazania – miasta multikulturowego, otwartego, trzeciej stolicy Rosji, które w przebudowie związanej z obchodami tysiąclecia istnienia miasta uwzględniły plac pod budowę nowego kościoła. Jednak przełomowe znaczenie miały znowu działania Polaka. 25 sierpnia 2004 r. Ojciec Święty Jan Paweł II przekazał ikonę Matki Boskiej Kazańskiej patriarchowi Moskwy i Wschodniemu Aleksemu II, która to ikona obdarzona jest na Rusi szczególnym kultem, zaginęła w 1904 r., a obecnie znajduje się w Soborze Kazańskim w Sankt-Petersburgu. Gest papieża został doceniony. Już niespełna rok po przekazaniu ikony wkopano kamień węgielny pod budowę kościoła, a wierni zbierający się w Kaplicy Męki Pańskiej, po każdej Mszy Świętej modlili się o jak najszybsze zbudowanie świątyni.

Ostatnie prace toczyły się w zawrotnym tempie. Specjalnie sprowadzeni z Polski artyści byli odpowiedzialni za namalowanie Drogi Krzyżowej w nowej świątyni. Starano się zdążyć z otwarciem na czwartą rocznicę przekazania ikony Matki Boskiej Kazańskiej. Ostatecznie kościół został poświęcony przez JE kardynała A. Sodano 29 sierpnia 2008 r.. Obok kościoła stanął pomnik Jana Pawła II, którego imieniem ks. Diogenes planuje nazwać kościół jak tylko Karol Wojtyła zostanie wyniesiony na ołtarze. Poświęcenie kościoła było ogromnym wydarzeniem nie tylko dla

katolików w Kazaniu. Poza kardynałem Sodano w pierwszej Mszy Świętej w nowym kościele uczestniczyli JE bp Klemens Pikkel, zwierzchnik diecezji, w której skład wchodzi kazańska parafia, Nuncjusz Apostolski w Rosji JE abp Antoni Mennini oraz kilkudziesięciu księży z całego świata, w tym z Polski. Warto dodać, że osobistym sekretarzem oraz tłumaczem kardynała Sodano był polski ksiądz Stanisław. Ze strony świeckiej swoją obecnością zaszczytili mer Kazania Ilmur Metszyn, który wstąpił się kilkoma kulturalnymi uwagami, mówiąc o Ojcu Świętym Janie Pawle II pomylił ludowe powiedzenie „niech mu ziemia lekką będzie” i rzekł „niech Mu niebo będzie... eeeee rajem” oraz zapewniając, że od momentu przekazania przez papieża ikony Matki Boskiej Kazańskiej można zauważyć szczególne wstawiennictwo Matki Bożej, czego dowodem jest przyznanie Kazaniowi... praw organizacji Uniwersytetu w 2013 r. Oprócz tego obecni byli prezydent Częstochochowy – zaprzyjaźnionego miasta Kazania, przedstawiciele władz republikańskich i federalnych.

Jednak uczestnicząc w uroczystościach odniosłem wrażenie, że najważniejszymi gośćmi nie byli duchowni ani świeccy notable, a setki katolików z całej Rosji, dla których był to jeden z najważniejszych dni w życiu. Przejechali tysiące kilometrów, aby uczestniczyć w poświęceniu świątyni, ze łzami w oczach przyjmując komunię świętą. Wielu z nich mówiło, że pierwszy raz w życiu są w prawdziwej świątyni i natychmiast dodawali, iż nie sądzili, że dożyją takiego dnia. Moje przypuszczenia potwierdził sam ks. Diogenes, który przyjmując Order Papięski z rąk JE kardynała Sodano powiedział, że nie traktuje tego odznaczenia przyznanym osobiście jemu, a tysiącom katolików w Rosji, bez których nie byłoby Kościoła na rosyjskiej ziemi.

Marcin Szczepan SKIBA

Na zdjęciach autora: Kościół pod wezwaniem Podwyższenia Krzyża Pańskiego w Kazaniu. Autor z narzeczoną i kardynałem A. Sodano.

POLONIJNY FESTIWAL DZIECIĘCY

Marszałek Senatu Bogdan Borusewicz 22 lipca 2009 r. wręczył statuetki 17 zespołom biorącym udział w koncercie galowym VII Polonijnego Festiwalu Dziecięcych Zespołów Folklorystycznych Iwonicz Zdrój 2009. Sam również otrzymał specjalną statuetkę od dyrektora festiwalu Mariusza Grudnia.

Marszałek oraz przewodniczący senackiej Komisji Spraw Emigracji i Łączności z Polakami za Granicą Andrzej Person, jej członkowie Bronisław Korfanty, Łukasz Abgarowicz, Stanisław Zajac, Piotr Zientarski oraz senator z Krosna Stanisław Piotrowicz wzięli udział w uroczystościach wieńczących święto młodych Polonusów. Senatorom towarzyszył Maciej Płażyński poseł, prezes Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”. Imprezę zorganizował Oddział Rzeszowski tego Stowarzyszenia.

W festiwalu wzięło udział niemal 550 dzieci polskiego pochodzenia w wieku od 7 do 16 lat, które mieszkają w ośmiu krajach świata. Najwięcej zespołów przyjechało z Kanady i Stanów Zjednoczonych. Były też reprezentacje Polonii z Czech, Litwy, Łotwy, Ukrainy, Białorusi i Rosji.

„Bardzo się cieszymy z zapewnien, że Senat nadal będzie finansował nasz festiwal, bo wiemy, że nie są to zapewnienia bez pokrycia” – powiedział Mariusz Grudzień. „Cieszymy się, że nasz festiwal przypadł w 20. rocznicę odrodzenia Senatu i możemy nim uświetnić senackie uroczystości” – dodał dyrektor.

Wcześniej marszałek przypomniał, że Senat wspiera Polonię od momentu swego odrodzenia – czyli od 20 lat. Podziękował organizatorom festiwalu, ale przede wszystkim dzieciom, za trud włożony w naukę polskich tańców i pieśni ludowych, a także ich rodzicom za inwestowanie w dzieci i w ich polskość.

Pierwszy międzynarodowy Festiwal Polonijny w Rzeszowie odbył się w 1969 r. Od tej pory polonijne zespoły folklorystyczne zjeżdżają do Rzeszowa co 3 lata. Ponadto od 1988 r. w Iwoniczu Zdroju odbywają się Polonijne Festiwale Dziecięcych Zespołów Folklorystycznych. Także co 3 lata. Natomiast co rok rzeszowski Oddział „Wspólnoty Polskiej” organizuje dla Polonusów letnie studium tańca i kurs choreograficzny.

„Są tu dzieci z Abakanu, miejsca, do którego koleją transsyberyjską jedzie się bardzo długo z Moskwy, a „Syberyjski Krakowiaczek” jechał do nas aż 4 dni” – mówił marszałek do uczestników i widzów.

Trzy zespoły swój występ na koncercie galowym dedykowały tym, co nie do końca byli przekonani do folkloru. Goście, w tym marszałek i senatorowie, chętnie śpiewali wraz z nimi piosenkę „Zasiali górale”.

„Powinniśmy wszyscy zatańczyć i zaśpiewać, to byłoby najlepsze zakończenie festiwalu. Przyjechałem tu z dużą grupą senatorów i nikogo nie musiałem namawiać, wszyscy chcieli tu przyjechać” – powiedział do młodzieży marszałek Borusewicz. I rzeczywiście – na zakończenie dzieci zaprosiły do tańca marszałka, senatorów i wszystkich gości. Marszałek i goście odśpiewali z polonijnymi uczestnikami festiwalu „Marsz, marsz Polonia”.

Na koniec najmłodsza para uczestników festiwalu oddała burmistrzowi Iwonicza Zdroju Pawłowi Pernalowi symboliczne klucze do bram miasta. Przez siedem poprzedzających dni zespoły koncertowały w Iwoniczu, Krośnie, Sanoku, Rymanowie Zdroju i innych miejscowościach.

Red.

ПРАЗДНИК В СЕРЕДИНЕ ЛЕТА

Летом этого года, с 16 по 23 июля, в польском городе Ивонич-Здруй проходил VII полонийный фестиваль детских фольклорных ансамблей. Его участниками были творческие коллективы из многих стран – Чехии, Литвы, Латвии, Украины, Белоруссии, а также из Канады и США. И только один коллектив представлял Россию – это „Сибирский Краковячек”, детская танцевально-вокальная группа Абаканского Центра детского творчества. Вот что рассказала нам опекун группы, член польской культурно-национальной общественной организации „Полония” в Республике Хакасия Евгения Юрьевна Мاستрич:

– Этот фестиваль в Польше уже традиционный, он проводится раз в три года, но вот наших детей на него пригласили в первый раз. Выезжали 18 детей и с ними трое взрослых: я, хореограф ансамбля Екатерина Федорова и медик Оксана Чернецкая.

Проходил фестиваль недалеко от города Жешова, известного своими фольклорными фестивалями и хореографической школой, в небольшом курортном городе Ивонич-Здруй, расположенном в горах, в лесистой местности. На него приехали 17 детских ансамблей, в основном по одному из каждой страны-участницы, 6 ансамблей привезла Канада, и 5 было из Америки.

Программа фестиваля была очень насыщенная. Я даже пожалела, что мы не приехали на сутки раньше, а только в ночь с 16 на 17 июля, в пятницу, и это был уже полный рабочий день фестиваля. Начался он с общей мессы в главном костеле

Ивонич-Здруя, посвященной всем детям, которые приехали сюда. После обеда началось шествие ансамблей по городским улицам. Все дети шли в польских национальных костюмах, с флагами своих стран и с транспарантами, на которых было написано название ансамбля. Наши ребята по ходу шествия пели по-польски песню об Ивонич-Здруе. Городок этот небольшой и там такие серпантинные дорожки, поэтому не однажды как бы возвращались на одно и то же место. Люди на улицах встречали нас очень хорошо: хлопали, махали руками, фотографировали. Очень яркое, красочное было шествие, которое завершилось у центральной площадки, где была сооружена сцена. На ней и происходило торжественное открытие фестиваля.

А уже после ужина состоялся первый концерт, в котором каждый из ансамблей должен был представить по одному тан-

цу. Наши дети танцевали краковяк. Старались, конечно, и очень хорошо выглядели на сцене. Да еще когда ведущие объявили, что это дети из России, да еще из Сибири, и ехали сюда четыре дня, – это были такие восторги зрителей, такие бурные аплодисменты! Наши дети чем еще отличались, так это возрастом – 10-13 лет. За исключением нескольких пар из Америки, еще младше наших, где-то 7-9 лет, наши были самыми младшими, особенно на фоне 15-17-тилетних юношей и девушек. И после концерта подходили и местные жители, и те, кто из других стран приехал, и очень хвалили наших ребятшек.

На второй день состоялся большой фестивальный концерт. „Сибирский краковячек” показывал все пять танцев, которые подготовил и привез в Польшу. Это четыре польских танца – шленский, люблинский, краковский и полонез. Пятым был хакасский танец, девочки танцевали жаворонков, мы наплели им множество косичек, да и музыка была необычной, словом, вся эта экзотика произвела просто фурор. Многие из зрителей потом фотографировались с участницами.

В третий день нас возили на экскурсию в музей-заповедник (Skansen), а после обеда мы выезжали в Харкувку – это небольшие населенные пункты неподалеку от места проведения фестиваля. В Харкувке наши дети выступали с концертом, также показывали все пять танцев, ▶

ТОРЖЕСТВО ОСВЯЩЕНИЯ

27 сентября в Кемерово, в самом центре города, был освящен Католический храм Непорочного Сердца Пресвятой Девы Марии. На пересечении улиц Красноармейской и Черняховского расположено это красивое здание в оригинальном строительно-архитектурном исполнении. Многочисленные гости, приехавшие на это торжество из разных уголков нашей страны и из-за рубежа, своим присутствием подчеркнули значимость происходящего события.

Благодарим организаторов праздника: отца настоятеля о.Энтони, священников: о.Зенона, о.Андрея, сестёр монахинь, а также всех, кто трудился на воздвижении Божьего храма.

Во время освящения католического храма состоялась также презентация новой книги томского исследователя Василия Ханевича „Ка-

толики в Кузбассе (XVII-XX вв.) (очерк истории, материалы и документы)”. Настоятель нового прихода о. Энтони М.Ч. Брананган сказал, что книга – это хороший подарок к знаменательному дню. Большой вклад в ее написание, кроме автора, внесла также прихожанка Галина Шейко, которая помогала собирать исторические материалы и записывала воспоминания старожилов. Во вступительном слове к книге Ординарий Преображенской епархии в Новосибирске епископ Иосиф Верг отметил: „Католицизм присутствовал в Урало-Сибирском регионе едва ли не с самого начала его основания, и католики уже тогда вносили в духовную, культурную, социальную жизнь земли сибирской свой пусть на первый взгляд неприметный, но зато вполне осязаемый и по-своему уникальный вклад”.

Виталий ЛАДЫГИН,
председатель правления ПКПО „Полония Кузбасса”

ПРАЗДНИК В СЕРЕДИНЕ ЛЕТА

с нами ездили туда и ансамбли из Америки и Канады. А на следующий день, это был уже понедельник, все ансамбли-участники фестиваля поехали в Красно, где в новом концертном зале дали еще один большой концерт. Вообще, как я уже говорила, программа была очень насыщенной, каждый день репетиции, выезды с концертами... В среду, 22 июля, состоялся заключительный гала-концерт и закрытие фестиваля, и в ночь мы уже выехали домой.

Хочу заметить, что этот фольклорный фестиваль не предусматривает присуждения каких-либо призовых мест, но уровень отбора участников и требования все же высокие. Наши дети выступили достойно. К нам даже подходили и спрашивали: „А они что у вас, в балетной школе учатся?”, приглашали на разные фестивали, давали визитки. На гала-концерт приезжали хореографы из Жешова, которые там учатся, они тоже хвалили наших ребятшек. Вообще их очень хорошо принимали, задаривали и конфетами, и деньгами, угощали мороженым и пирогами. Почему-то больше всего наш ансамбль понравился американцам и канадцам. Канадцы даже дали электронный адрес и сказали так: „Мы очень хотим видеть ваш ансамбль у нас. Мы вам все оплатим – вы только приезжайте!”. Кстати, американцы и канадцы приехали и находились в Польше полностью за свой счет, тогда как нам все пребывание там оплачивала „Вспульнота польска”.

В заключение хотелось бы отметить ряд моментов, которые необходимо учесть на будущее при подготовке к таким поездкам. Во-первых, надо, чтобы дети лучше знали польский язык и могли более свободно общаться со своими сверстниками как из Польши, так и из других стран. Во-вторых, желательно иметь в репертуаре побольше польских песен – не только для концертов, но чтобы можно было ехать и петь всем вместе. И еще ансамблю было бы неплохо иметь музыкальное сопровождение по ходу шествия. Как, например, у белорусской „Каролинка” – их детский ансамбль во время шествия по городу тоже пел, но под аккомпанемент целой группы музыкальных инструмен-

тов, на которых играли взрослые. Вот нам бы тоже хотелось иметь музыкантов, хотя бы с баяном или скрипочкой, чтобы дети пели под живую музыку, а не только под фонограмму.

Своими впечатлениями о поездке на фестиваль поделились с нами и участники детского ансамбля „Сибирский Краковчак”.

Ваня Закатов: – В ансамбле я занимаюсь уже 6 лет, знаю много танцев. В Польшу на фестиваль ездил впервые, и мне там все очень понравилось, особенно город Ивонич-Здруй. Я учу польский язык, и там с ребятами из других стран общался на польском, а с американцами – иногда и на английском.

Лида Кожуховская: – В польское общество хожу недавно, второй год. Сначала польский язык мне не очень давался, но сейчас уже хорошо. А после поездки на фестиваль появился опыт в языковом общении. Там в основном ребята общались по-польски. И у нас там была польский оперун пани Кася, мы с ней тоже говорили по-польски. В санаторий „Висла” мы приехали поздно ночью, но нас очень хорошо приняли: разместили, накормили. Кроме нас там еще жили ребята из Украины и Белоруссии. Лично я на фестивале пела польские песни. У нас в вокальном трио ансамбля я, Маша Соловьева и Кристина Попова.

Аня Нефедова: – В ансамбле я занимаюсь пятый год. Впечатлений от поездки у меня много. Очень понравился Ивонич-Здруй. Наши выступления принимали везде так хорошо, потом к нам подходили, говорили: „Молодцы!”, фотографировались с нами. И погода во все дни была солнечная, один только раз дождик прошел.

Андрей Подыряко: – Я хожу в ансамбль и учу язык 4 года, знаю много польских слов и выражений. Мне нравится заниматься языком и танцами, потому что можно съездить за границу, плюс будешь знать еще один язык. Это была у меня вторая поездка в Польшу. Из нее запомнился наш красивый отель, и как мы выступали. А еще, когда ездили на экскурсию, мы были в старых польских домах, крестьянских. Ну, у

них почти так же, как у нас – кровати, столы, колыбели.

Маша Соловьева: – А мне больше всего понравилась в Польше красота и чистота. Все такое ухоженное – цветы всюду, зелень. Дома необычные, интересные памятники...

Андрей Завтонов: – В польском обществе „Полония” я уже шесть лет. Меня туда привела моя бабушка-полька, когда мне было 4 года. Я хожу на все предметы в Польской школе – на язык, на польскую культуру, на польские народные танцы. Нынче я первый раз ездил на фестиваль в Польшу. Запомнилось, как нам аплодировали. Сцена была на улице, и народу было очень много. Из выступлений на фестивале мне больше всего понравился американский ансамбль (забыл его название), белорусский ансамбль „Каролинка”, и как самые маленькие дети из Канады танцевали кувычек.

Юля Лескова: – Больше всего мне понравился сам фестиваль, потому что там выступали дети из многих стран. Они не только польские танцы представляли, но и показывали национальные танцы своей страны. Вот мы, например, показывали хакасский танец.

Настя Крохалева: – Ага, хакасский танец особенно нравился польским зрителям, наверное, потому, что они его видели впервые. И вообще, на мой взгляд, люди там более приветливые, жизнерадостные. Эта поездка на фестиваль была моей второй поездкой в Польшу: первый раз я была в лагере отдыха в Пултуске в 2007 году. Но на фестивале мне понравилось гораздо больше, столько эмоций! Ты даришь людям радость и себе получаешь. Очень бы хотелось еще раз съездить на такой фестиваль!

В конце беседы дети пожелали выразить большую благодарность своим учителям за подготовку и эту прекрасную поездку: оперуну группы Е. Ю. Мастрич („В Ивонич-Здруе” она была нашей второй мамой”), медику О. А. Чернецкой („Она нас успокаивала, поддерживала в трудную минуту”) и, конечно, хореографам Е. В. Федоровой и Н. В. Бушуевой („Они с нами так много занимались, репетировали”). Спасибо вам, организаторы и наставники, за этот детский праздник в середине лета!

Подготовил Алексей ПОЛЕЖАЕВ

Przeżycia Polaków, którzy w latach 1940-1946 doznali skutków stalinowskich represji w formie deportacji z rodzinnych Kresów Wschodnich na nieznanne obszary Imperium Sowieckiego, w tym na teren Syberii, były przedmiotem licznych ustnych relacji żyjących jeszcze Sybiraków oraz twórcy opracowań naukowych i literackich. Także kinematografia, na bazie posiadanych materiałów wspomnieniowych, dokonała wiele prób fabularyzacji zebranych wspomnień, dając w swych produkcjach mniej lub bardziej wiarygodny przekaz dla potomnych.

Telewizja, jako młodsza siostra kinematografii, do pewnego czasu była odbierana przez widzów głównie jako emitent produkcji o charakterze dokumentu i to nie zawsze rzetelnego. Dopiero w czasie ostatniej dekady, wiele ośrodków telewizyjnych w kraju dokonało pogłębienia kontaktu z problematyką losów mieszkańców Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej. Wielkie na tym polu zasługi odnotowuje od kilku lat oddział TVP we Wrocławiu, w którego łonie działa kierowane przez panią Redaktor Grażynę Orłowską-Sondej „Studio Wschód”.

Produktem kierowanej przez Panią Redaktor Orłowską-Sondej redakcji – było już wiele reportaży z terenów Ukrainy, Białorusi, Mołdawii i Litwy, a wiosną 2009 roku narodził się pomysł wyprawy na Syberię, aby podążyć szlakiem konkretnych byłych mieszkańców Kresów oraz pokazać ich pogmatwane losy w miejscach deportacji.

Wybór padł na tematykę przeżyć najmłodszych zesłańców w syberyjskich sierocińcach, a w tym konkretnym przypadku w „dietomie” w Małej Minusie. Wyprawę zaplanowano na początek sierpnia, a przewodnikiem w podróży zadeklarował się być Sybirak z Wrocławia Bolesław Włodarczyk, wywieziony na Sybir w lutym 1940 r. w wieku 3 lat.

Dla wprowadzenia do tematyki, godzi się na wstępie artykułu przedstawić kilka informacji o miejscowości będącej celem wyprawy oraz o historii jej odkrycia dla potrzeb współczesnych retrospekcji. Po tym merytorycznym wprowadzeniu, będzie łatwiej współuczestniczyć w podróży i spotkaniu z realiami Syberii, a w końcu wejść w jej duszę.

Małaja Minusa to miejscowość położona w Kotlinie Minusińskiej w Krasnojarskim Kraju, około 8 km na wschód od centrum regionu – Minusińska. Region sąsiaduje przez rzekę Jenisiej z centralną częścią republiki Chakasja, w tym z jej stolicą – Abakanem. Współcześnie, Mała Minusa jest typową wsią syberyjską o wysokiej kulturze rolnej i dużej efektywności produkcji, zapewniającej dostatecznie życie swym mieszkańcom.

W czasie II Wojny Światowej, w latach 1943-1946, w budynku miejscowej szkoły, funkcjonował polski dom dziecka, dający schronienie około 130 dzieciom polskim, zebranych z różnych miejsc przebywania na obszarach Południowo – Zachodniej Syberii, dokąd wcześniej, w ramach deportacji politycznych z terenu wschodnich województw Polski, trafili wraz z całymi rodzinami.

SYBERYJSKA

Historyczna refleksja o tamtej Małej Minusie, została zainicjowana w 2000 r. przez jednego z wychowanków tego domu dziecka Bolesława Włodarczyka i prezesa Kulturalno-Narodowej Organizacji Społecznej „Polonia” w Republice Chakasja Sergiusza Leończyka, na spotkaniu w Irkucku z okazji obchodów 10 rocznicy polonijnej organizacji „Ogniwo”. Pogłębienie zainteresowania tematem i dalsze rozwinięcie stanu wiedzy, nastąpiło z udziałem prezes Polonii Minusińskiej Olgi Tiemierowej, przy wielce życzliwej akceptacji władz administracyjnych Minusińska i Małej Minusy, a także przy wydatnej pomocy organizacyjno-materialnej rządu Republiki Chakasja.

Dzięki aktywnym działaniom ludzi dobrej woli z Polski i Syberii, w dniu 29 września 2001 r. dokonano odsłonięcia i poświęcenia na budynku byłego domu dziecka w Małej Minusie tablicy pamiątkowej, będącej od tej pory symbolem jakże powikłanej historii polskiego narodu. W Muzeum Regionalnym w Minusińsku, kierowanym przez długoletnią dyrektorkę Ludmiłę Jeremołajew, wykonano i złożono księgę pamiątkową – z życzeniem, aby powiększyła ona zbiór materiałów historycznych i kulturalnych dotyczących Ziemi Minusińskiej.

Upływający czas jest nie tylko najlepszym lekarzem duszy, ale też selekcjonuje i ubarwia wspomnienia, kształtując stopień nieustającej nostalgii za tym, co bezpowrotnie przemija i tworzy indywidualną historię życia. Byli wychowankowie dietdomu w Małej Minusie, nazywający siebie „minusińczykami”, zarejestrowali w swej pamięci niezbyt piękny subiektywny wizerunek okresu pobytu w tej placówce opiekuńczo – wychowawczej.

Lata 1940-1946, widziane przez pryzmat okrutnej deportacji z rodzinnych pieleszy na obszary Syberii i długiej tułaczki po różnych miejscach odosobnienia, pozostawiły bolesną bliznę na psychice żyjących jeszcze wychowanków i trudno jest się dziwić scho-

rowanym już dzisiaj 70-80 latkom ich klaustrofobii i braku podatności na próby innego spojrzenia na związane z tym fakty.

Trzeba było skutecznego impulsu, stwarzającego możliwość dokonania konfrontacji zachowanych wspomnień z rzeczywistością, a w konsekwencji do zbudowania obiektywnego obrazu swej przeszłości. Takim impulsem, były spontanicznie działania grupy wychowanków sierocińca na rzecz odtworzenia nieznannej historii swego spędzonego na Syberii dzieciństwa.

W dniach 19-23 maja 2002 r. w miasteczku Hawa, w północno-wschodniej części Polski, odbył się kolejny Zjazd Sierot Polskich, byłych wychowanków syberyjskich domów dziecka. W iławskim zjeździe uczestniczyło 14 wychowanków „dieta domu” w Małej Minusie, wśród których zrodziła się myśl odwiedzenia miejsca spędzenia swego wojennego dzieciństwa. Osób chętnych do zrealizowania tego zamiaru było wiele i tylko należało skonkretyzować sposobność do wyjazdu i program wycieczki. Ostatecznie, do definitywnego uczestnictwa w wycieczce zdecydowało się oprócz autora artykułu 5 osób, a okazją do podjęcia poważnych rozważań na temat wyjazdu do Małej Minusy, stało się otrzymane zaproszenie od organizacji polonijnej „Latarnik” w Tiumeniu, do wzięcia udziału w zaplanowanych w dniach 16-17 maja 2003 r. uroczystościach Jubileuszu X-lecia tego stowarzyszenia.

Biorąc pod uwagę znaczną odległość Syberii od Polski, w ramach dobrze pojętej ekonomii wykorzystania czasu, w porozumieniu z Sergiuszem Leończykiem przyjęto koncepcję rozszerzenia zaangażowania w syberyjską problematykę, na jednoczesne z wyjazdem do Tiumentia przedłużenie „ekskursji” do Abakanu i Małej Minusy. Wystarczyło bowiem odbyć 36 – godzinny podróż pociągami z Tiumentia do Abakanu, aby ponownie spotkać się z wojenną historią. Wariant organizacyjny został zaakceptowany przez potencjalnych uczestników i organiza-

torów, a więc przystąpiono do jego realizacji. Po uroczystościach w Tiumentiu, na dworcu kolejowym w tym mieście nastąpiło połączenie z grupą jadącą bezpośrednio z Moskwy i dalej wszyscy podróżowali pod opieką Sergiusza Leończyka, który specjalnie przyjechał do Tiumentia na spotkanie gości.

Wczesny poranek 20 maja 2003 r. przywitał w Abakanie gości z Polski szarością i kałużami wody po nocnych burzowych opadach, chociaż na nieboskłonnie można było już dostrzec zapowiedzi późniejszej poprawy pogody. Na mokrym peronie stali przedstawiciele abakańskiej polonii w osobach Wiceprezes Zarządu Ludmiła Koczetowej i jej męża Aleksandra, których twarze promieniały radosnym powitaniem i życzliwością. Po krótkich, serdecznych powitaniach, kolumna kilku samochodów odwiozła przyjezdnych do hotelu „Abakan”.

OPOWIEŚĆ

gdzie nastąpiło zakwaterowanie i kilkogodzinny odpoczynek po długiej podróży. W hotelu dołączył do grupy Profesor Antoni Giza z Uniwersytetu Szczecińskiego, który podróż z Polski odbył samodzielnie drogą lotniczą.

Gospodarze nie dali jednak szans na zbyt długi odpoczynek i już o godzinie 14. nastąpiło oficjalne spotkanie w siedzibie rządu Chakasji z Prezesem Komitetu d/s Polityki Narodowościowej Panią Minister Lubow Jozsziną. Niezwykle ciepła i serdeczna rozmowa uczestników „ekskursji” z Panią Minister i Prezesem Zarządu Kulturalno-Narodowej Organizacji Społecznej „Polonia” Panem Sergiuszem Leończykiem, była dobrą zapowiedzią na dalszy pobyt gości na Syberii.

Ukoronowaniem tak dobrze rozpoczętego dnia, stało się przemiane spotkanie z aktywnym abakańską polonii w siedzibie szkoły polonijnej. Prezentacje artystyczne członków polonijnych zespołów oraz wspólna kolacja z przysiewkami polskimi i rosyjskimi, trwały od godz. 17. do godzin wieczornych. Już w swoich pokojach w hotelu, uczestnicy wycieczki mocno przeżywali tremę przed jutrzejszym spotkaniem z historią, a więc przed wyjazdem do Minusińska i Małej Minusy.

W dniu 21 maja 2003 r., punktualnie o 9.30, grupa ruszyła mikrobusem w stronę Minusińska. Znajdujący się w samochodzie „minusińscy”, z biciem serc patrzyli przez szyby okien na mijaną drogę, oglądali budzące skojarzenia pejzaże oraz prześcigali się w opowiadaniu zapamiętanych przeżyć i doznań z okresu pobytu na tych terenach Syberii. Przed tablicą oznaczającą rogatki Minusińska, samochód zatrzymał się na chwilę i wszyscy stanęli do wspólnej fotografii, upamiętniającej rozpoczęcie ostatniego odcinka tej nostalgicznej podróży do miejsc swego wojennego sieroctwa.

Oprócz autora niniejszego artykułu, w „ekskursji” uczestniczyli: rodzeństwo Janiny i Józefa Bołonkowskich, żywiących cichą nadzieję odnalezienia na cmentarzu w Małej

Minusie śladów pochówku swojej matki oraz trzy siostry Bogusławskie: Henryka, Honorata i Danuta, w których imieniu, najbardziej aktywna we wspominkach była Henryka. Po zwiedzeniu centrum miasta oraz biblioteki i Muzeum im. Martianowa, w czym osobiście i z dużą życzliwością towarzyszyła dyrektor Ludmiła Jermolajewa, a następnie po wizycie w studiu miejscowej rozgłośni radiowej i udziale w okolicznościowej audycji, grupa nareszcie udała się do Małej Minusy, na spotkanie ze „swoim” diet domem.

Trudno jest opisać wzruszenie, jakie ogarnęło uczestników wycieczki po przybyciu na miejsce. Liczne zgromadzeni mieszkańcy wioski, a zwłaszcza dzieci, zgotowali gościom z Polski i towarzyszącym im przedstawicielom władz administracyjnych Minusińska i Małej Minusy, a także rządu Chakasji – tak gorące

powitanie, że wzruszenie ścisła gardło, a łzy same płynęły z oczu. Spotkanie uświetniły miejscowe zespoły artystyczne, w tym polonijny zespół „Czerwone Jagody”, a kontakt z żywą historią, uczestnicy uzyskali dzięki wspomnieniom Pana Soldatowa, który opowiedział przeżyty w 1943 roku osobisty kontakt z „diet domem” i jego ówczesną kierowniczką Panią Marią Karską.

Wspólny obiad w siedzibie administracji wioski oraz wymiana drobnych upominków i pamiątek, sprzyjały nawiązaniu serdecznych więzi pomiędzy gospodarzami i gośćmi. Niezastąpionym pomostem między nimi, byli przedstawiciele władz organizacji polonijnych z Minusińska i Abakanu, skutecznie kreujący rodzinną atmosferę spotkania. Goście z Polski nie ukrywali wzruszenia i szczerze wyrażali wdzięczność za przeżyte doznania.

– Dziękujemy Ci Syberio za możliwość zmiany dotychczasowego o Tobie mniemania. Z krainy o budzącym grozę obliczu, jawisz się nam teraz krajem przyjaznym i szczęśliwym, gdzie w wysokiej cenie jest wzajemne poszanowanie ludzi i gościnność.

Spojrzenie kamery, zwłaszcza inicjowane i realizowane fachową redakcją, potrafi wydobyc z dostępnych refleksji ziarno prawdy o odległych wydarzeniach, o których zachowały się w ludzkiej pamięci jedynie liche strzępy. Syberyjska tematyka, zarejestrowana w pamięci wojennych sierot, jest ze wszech miar niemałym dziennikarskim wyzwaniem, ale dla redakcji „Studia Wschód” TVP Wrocław, kierowanej przez Panią Grażynę Orłowską-Sondej, nie ma spraw niemożliwych do realizacji.

Spontaniczne plany podróży na Syberii zrodziły konkretną decyzję wyjazdu i wczesnym rankiem 5 sierpnia 2009 r, trzyosobowa ekipa telewizyjna, z udziałem autora niniejszego wspomnienia – ruszyła samochodem do Warszawy i dalej pociągiem do Moskwy, skąd samolotem odbyto lot do Abakanu.

Przysłowiowym „bladym świtem” 7 sierpnia, samolot lecący do Moskwy do Władywostoku odbył międzylądowanie na lotnisku w Abakanie, gdzie z ramienia kierownictwa tamtejszej organizacji polonijnej, gości z Polski przywitał Aleksander Koczetow. Filmowcy ze „Studia Wschód”, którym doskonale były znane ścieżki kontaktów ze skupiskami polonijnymi na terenie Kresów Wschodnich, znaleźli się pod niemałym wrażeniem przy zetknięciu z ziemią syberyjską, w odległości od Wrocławia około 6,5 tys. kilometrów.

Stołeczny Abakan jest siedzibą sporej licznie organizacji polonijnej, skupiającej żyjących w Chakasji potomków polskich zesłańców popowstaniowych oraz dobrowolnych przesiedleńców z polskich Kresów Wschodnich, poszukujących na przełomie XIX i XX wieku lepszych warunków bytowania. Stowarzyszenie pod nazwą Kulturalno-Narodowa Organizacja Społeczna „Polonia”, kierowane przez Prezesa dr Sergiusza Leończyka, aktywnego działacza władz centralnych Kongresu Polaków w Rosji – ściśle współpracuje z organizacją „Polonia Minusińska”, działającą na południu Krasnojarskiego Kraju.

Kierownictwa obu organizacji, wspólną opieką otaczają szkołę w Małej Minusie, w której w latach 1942-1946 działał polski sierociniec. Obecne kierownictwo szkoły, we współpracy z działaczami organizacji polonijnych, pielęgnuje pamiątki dotyczące funkcjonowania polskiego „diet domu”, a specjalnie w tym celu, w szkole utworzono filię Muzeum Regionalnego w Minusińsku, stanowiącą istotną pomoc dydaktyczną w nauce historii regionu i po części historii stosunków rosyjsko – polskich. Właśnie Mała Minusa i działająca tam szkoła – były głównym celem telewizyjnej wyprawy.

Po przybyciu do Abakanu, po kilkogodzinnym odpoczynku w hotelu, autobus z Centrum Kultury ruszył z gośćmi z Polski i grupą działaczy polonijnych do Minusińska, gdzie nastąpiło wielce wzruszające powitanie przez polonijny zespół artystyczny „Czerwone Jagody”, po czym nastąpił przejazd do Małej Minusy.

Letnie kanikuły uzasadniały puste klasy i korytarze w szkole, ale na spotkanie z polskimi gośćmi zebrała się dość liczna grupa kolektywu nauczycielskiego szkoły, z dyrektorką Zinaidą Moliną, a ponadto na spotkanie przybył Naczelnik Małej Minusy Aleksiej Korotkich z najbliższymi współpracownikami. Rodzinna atmosfera w trakcie spotkania, jeszcze bardziej umocniła istniejące kontakty między środowiskiem „polskich sybiraków” a mieszkańcami Małej Minusy. Spotkanie zakończyło się wspólnym obiadem przy grillu.

Kolejne dni pobytu na Syberii poświęcono na spotkania środowiskowe z polskimi mieszkańcami kilku wsi, głównie pochodzenia mazurskiego. Nakręcony materiał filmowy posłuży do wyprodukowania i wyemitowania cyklu reportaży o wielce patriotycznej tematyce.

Bolesław WŁODARCZYK

УЛАН-УДЭ

СТОЛЕТИЕ КОСТЕЛА

Целую неделю продолжались праздничные мероприятия, посвященные 100-летию открытия первого католического храма в Верхнеудинске и 10-летию воссоздания католического прихода Святейшего Сердца Иисуса Христа в городе Улан-Удэ.

Праздничные торжества начались с открытия выставки „Католическая церковь в Сибири: к 100-летию Верхнеудинского костела” в Музее истории Бурятии им.М.Хангалова.

Надо заметить, что в фондах этого музея есть экспонаты, священные для христиан, которые и были представлены на этой выставке. К ним относятся хоругви, на которых изображены Иисус Христос, Богоматерь Остробрамская и католические святые, икона Святого Викентия де Поля, а также алтарная плитка с мощами святых Иосафата и Констанции.

Сто лет назад этим святым реликвиям поклонялись прихожане католического храма Верхнеудинска – поляки, литовцы, армяне, чехи, итальянцы. Многие из них приехали в Забайкалье на строительство Транссибирской магистрали. В начале двадцатого века численность католиков в Верхнеудинске возросла, и был поднят вопрос о строительстве католического храма. Вскоре был выделен участок и построен костел, который был освящен в 1909 году. Но после Октябрьской революции его закрыли, а в 1930 году и вовсе ликвидировали. Возрождение католического прихода в Улан-Удэ было осуществлено только уже в наши дни.

31 августа 1999 года в столице Бурятии был официально зарегистрирован католический приход Святейшего Сердца Иисуса Христа. С 2002 года началось строительство храма, который был освящен в 2005 году епископом Кириллом Климовичем.

На открытие выставки „Католическая церковь в Сибири: к 100-летию Верхнеудинского костела” пришли католики-прихожане, члены Национально-культурной автономии поляков „Надзея” и горожане, интересующиеся историей Бурятии. Директор Музея истории Бурятии Вера Михайлова отметила, что это мероприятие очень актуально не только для верующих, но и для всех посетителей. Отец Адам Романюк, настоятель католического приходаг.Улан-Удэ, и Владимир Антонов, советник президента Республики Бурятия, разрезали красную ленточку, открыв выставку.

Кандидат исторических наук, доцент ВСГАКИ Евгений Семенов доходчиво рассказал об истории создания Верхнеудинского костела. Здесь же в зале для посетителей демонстрировалась фотовыставка католических храмов многих городов России.

В Музее истории Бурятии прошла и презентация книги „Католическая церковь Забайкалья”. Автор книги, историк Е.В.Семенов материалы для своей исследовательской работы собирал в Минске, Чите и Бурятии, где сегодня находятся архивы католических приходов, действовавших в прошлые века.

В предисловии к монографии епископ Кирилл Климович, Ординарий епархии Святого Иосифа в Иркутске, поблагодарил автора за столь ценную и нужную книгу. Историки и те, кто занимается исследованиями Сибири, подробно узнают из нее о создании Нерчинско-заводской католической часовни, о ее ксендзах и прихожанах. Можно будет прочитать и о Читинском и

Верхнеудинском костелах. А в приложениях книги есть формулярные списки ксендзов и устав римско-католического общества для сбора пожертвования на постройку Верхнеудинского костела.

18 июня в католическом храме г.Улан-Удэ прошел концерт органной музыки. Солист Иркутской филармонии Дечебал Григоруцэ поразил слушателей исполнением прекрасной музыки Баха, но особенно проникновенно звучала „Аве Мария” Франца Шуберта. Перед каждым своим выступлением Д.Григоруцэ читал псалмы, отрывки из Евангелия и откровения Иоанна.

*И тогда расплачутся племена земные
И увидят сына человеческого
на облаках небесных.
Так будет по пришествии
сына человеческого,*

Но не узнают когда он придет.

На концерте присутствовали министр культуры Бурятии Т.Цыбиков, председатель комитета по межнациональным отношениям и развитию гражданских инициатив правительства РБ М.Харитонов и многочисленные улан-удэнцы, любящие органную музыку.

21 июня в этом же храме прошло большое богослужение, которое вел приехавший на торжества епископ Кирилл Климович, Ординарий епархии Святого Иосифа в Иркутске.

Прихожане католического прихода Святейшего Сердца Иисуса Христа подарили его преосвященству Кириллу Климовичу подарки, среди которых была Библия в шелковом окладе. На праздник также прибыли священники из Польши, Читы и Братска.

Богослужение сопровождалось прекрасным песнопением гостей – ансамбля Иркутского кафедрального собора. С неофициальным визитом приехали на этот христианский праздник генеральный консул Генконкуста Республики Польша в г.Иркутске Кшиштоф Чайковский и вице-консул Анджея Самоляк.

После крестного хода вокруг храма со святыми дарами епископом Кириллом Климовичем была освящена памятная доска в честь столетия Верхнеудинского костела и десятилетнего возрождения католического прихода в г. Улан-Удэ.

В конце праздничного богослужения слово взял Кшиштоф Чайковский, генеральный консул Генконсульства РП в г. Иркутске. Он поздравил католиков со столь славным юбилеем, а затем от имени президента Польши вручил председателю польской автономии „Надзея” Марине Ивановне Ивановой Крест Кавалерский за заслуги перед Речью Посполитой.

Анна ВИНОГРАДОВА

*На снимке: Е.В. Семенов проводит презентацию выставки, посвященной юбилею костела.
Фото автора*

„ПОЛОНИИ МИНУСИНСКА” – 10 ЛЕТ

Теплым майским вечером 1999 года состоялась первая организационная встреча поляков-минусинцев. Они собрались по объявлениям, которые я дала на радио и в бегущую строку местного телеканала. Удивительно, как много знакомых лиц было среди пришедших, и радостно оттого, что все они помнят свои польские корни. Конечно, некоторые пришли на эту встречу из простого любопытства, но многие – по зову сердца. И именно эти люди составляют и сейчас костяк нашей организации. Е.М. Лясковская, семья Черновых, С.М. Верясова, семья Березовских, И.Н. Кинзерская, С.В. Острян, Т.В. Ключова и другие в „Полонии Минусинска” с первых лет, а вернее, с первых дней ее существования.

Тогда к нам приехала инициативная группа „Полонии” Республики Хакасия, где Центр польской культуры под руководством С.В. Леончика существовал к тому времени уже пять лет. У соседей был прекрасный опыт в работе своей организации, которым они охотно делились с нами. С тех пор С.В. Леончик, а теперь он уже вице-председатель Конгресса поляков в России, постоянно оказывает нам помощь и поддержку.

На встрече единогласно было принято решение о создании польской культурно-национальной общественной организации, которую назвали „Полония Минусинска”, а меня избрали председателем правления организации. Я оставалась им на протяжении восьми с половиной лет, теперь, вот уже два года, председателем является Е.М. Лясковская.

Итак, „Полонии Минусинска” десять лет. Это достаточно длинный временной период не только в жизни отдельного человека, но и любого учреждения, предприятия, кампании. Одним словом, можно и нужно подводить итоги. Во-первых, мы открыли свои отделения в южных районах Красноярского края: в Шушенском районе – в п. Шушенское (руководит отделением Т.М. Кикилова), в Каратузском районе – в с. Каратузское (руководитель Е.А. Морозова), в Минусинском – в с. Малая Минуса (Л.Н. Швайгерт). Причем это было сделано практически сразу, за 1999-2000 гг. В планах открытие отделения в Красноуранском районе, где в деревне Александровке локально проживают поляки-мазуры.

За десять лет кое-что изменилось в правах и обязанностях общественных некоммерческих организаций. В связи с этим первоначальная редакция нашего устава претерпела незначительные изменения, но, что очень важно, поменялся статус нашей организации. Вместо местной культурно-национальной она теперь называется „Красноярская региональная польская культурно-национальная об-

щественная организация”. Это значит, что мы получили возможность развивать нашу деятельность в масштабах всего региона.

Во-вторых, с 4 октября 1999 г. была организована и активно начала работать субботне-воскресная Школа польского языка и культуры. За парты сели вместе и дети, и взрослые.

Первым нашим учителем был учитель, приехавший из Польши, пан Малиновский. Это он познакомил наших полонийцев с польским языком.

Не могу не сказать, что язык, польский язык, – это радость и боль одновременно. Радостно оттого, что, наконец-то, появилась возможность познать его и все, что связано с культурой и историей Польши, а боль – оттого, что ни в одной семье членов нашей организации язык по разным причинам не сохранился.

Мне самой очень ярко помнятся эпизоды из моей детской жизни, связанные как раз с языком. Моя бабушка Надежда Игнатьевна Шумиляс, дочь политического ссыльного поляка, очень часто брала меня, маленькую девочку-дошкольницу, в гости к своим подругам. Собираясь, она часто повторяла фразу: „Хоть наговоримся!” И вот мы в гостях (некоторые фамилии бабушкиных друзей я помню до сих пор и восстановила историю одной из подруг). Меня кормили сладостями, давали поиграть разными интересными штучками, а сами взрослые, поздоровавшись, начинали о чем-то оживленно говорить. О чем? Невольно прислушиваясь, я не могла понять ни одного слова. Постепенно меня захватывал этот шелковый струящийся говор. Я забывала о конфетах и игрушках, погружаясь в такую знакомо-незнакомую речь.

– О чем вы говорили, бабушка? Ну о чем? Расскажи! – приставала я к ней на обратном пути, на что она отвечала: „Вырастешь – узнаешь!” Но, как известно, жизнь человеческая быстротечна, и я не успела научиться этому дивному в моем детском да и в моем теперешнем понимании языку. Вернее, бабушка не успел научить ему меня.

После А. Малиновского были и другие педагоги из Республики Польша. Это К. Грачик, Т. Пача и другие. Всем им мы благодарны и вспоминаем добрыми словами. Затем нашим учителем стала Е.П. Иванова – преподаватель польского языка из Абакана. И все бы ничего, но в этом году полонийцы из Минусинска и Малой Минусы остались без учителя. У Е.П. Ивановой оказались загружены буквально все дни недели в Абакане. А на нашу неоднократную просьбу прислать учителя из Польши Генеральное консульство Республики Польша в г. Иркутске пока не отвечает. Конечно, этот вопрос реша-

ется, но когда это произойдет, тоже пока неизвестно.

В Шушенском польский язык ведет Н.Н. Скоробогатова, окончившая языковые курсы в Кракове. В Каратузском польский язык преподают польские священники о. К. Карбовский и о. Р. Кварчинский, которые проводят для каратузских поляков мессы.

Что такое носители языка в его преподавании, известно всем. Поэтому не случайно две девушки из Каратузского отделения стали студентками польских университетов. Это Надя Луканева и Валя Прудская. А ведь это тоже победа: из далекого сибирского села девочки уехали учиться за границу, на родину предков.

Можно составить длинный список наших больших и маленьких успехов за прошедшее десятилетие, но скажу о главных. Это наша дружба с представителями Польского Союза Сибиряков и в первую очередь с его вице-председателем паном Болеславом Влодарчиком. В годы Второй мировой войны пан Болеслав был воспитанником польского детского дома, располагавшегося в с. Малая Минуса (об этом детском доме неоднократно писал на своих страницах журнал „Rodacy”).

По инициативе пана Б. Влодарчика на здании бывшего польского детского дома (теперь это здание сельской администрации) была укреплена памятная доска со словами благодарности от бывших воспитанников этого детского дома. Открывал памятную доску сам Б. Влодарчик, приехавший для этого из Вроцлава (Республика Польша). И в этот же самый день, 29 сентября 2001 года, в региональном краеведческом музее им. Н.М. Мартынова в г. Минусинске пан Влодарчик вместе с представителями городской администрации открыл выставку „Поляки в Минусинском крае”. Эта необыкновенно интересная выставка, занявшая целый зал, явилась общим проектом самого музея, фонда „Помощь полякам на Востоке”, Сената Республики Польша, Фонда польской культуры, Конгресса поляков в России и лично пана Болеслава Влодарчика. Авторами концепции выставки стали С.В. Леончик и Е.М. Лясковская. Экспонаты собирались из разных мест: это очень интересные и редкие документы из архива музея им. Мартынова, из местного архива в Минусинске, из архива „Союза поляков Сибири” (г. Варшава), из музея-заповедника Шушенского, а также личные вещи, домашние архивы членов нашей „Полонии”.

В подготовке выставки кроме музейных работников очень активно участвовали сами полонийцы: И.Н. Кинзерская, Т.Д. Иванова, Т.А. Березовская и другие. В результате их работы среди экспонатов ▶

„ПОЛОНИИ МИНУСИНСКА” – 10 ЛЕТ

выставки появились две прекрасные шопки, подлазничек, курпевский национальный костюм и другое.

Вернемся к пану Влодарчику, когда он впервые после Второй мировой войны приехал на свою малую родину, как выразился сам. Встреча была очень теплой и незабываемой. Завязалась сердечная дружба между паном Влодарчиком и школой в Малой Минусе, ну и, конечно же, с нашей „Полонией”. Уезжая, он обещал вернуться. И уже в следующем году он действительно вернулся, но не один. Прodelав в Польше большую поисковую работу, пан Влодарчик разыскал бывших воспитанников маломинусинского польского детского дома. Вместе с ним приехали сестры Богуславские, Гонората, Генрика и Данута, Юзеф Болонковский, Янина Вашкевич. И в Малой Минусе состоялась трогательная встреча гостей со своим далеким военным детством.

С тех пор пан Болеслав Влодарчик побывал в Минусинске и в Малой Минусе уже пять раз. В августе этого года мы вновь с радостью принимали его, приехавшего на этот раз со съемочной группой телевидения Вроцлава, которая снимала о нем фильм. Вместе с гостями мы посетили все памятные для Б. Влодарчика места, а также возложили цветы к памятнику польским матерям и детям на старом кладбище Минусинска. Этот памятник был воздвигнут на средства также бывшего воспитанника польского детдома в Малой Минусе Ежи Левицкого по его личному эскизу. Заказ выполняло муниципальное унитарное предприятие „Память”. Все организационные вопросы решали правление „Полонии Минусинска” и С.В. Леончик.

Каждый из десяти прошедших лет памятен и знаменателен для нас по-своему. Невозможно, например, забыть события 2004 года. В том году средняя Маломинусинская школа отмечала свой столетний юбилей. На празднике присутствовали бывшие воспитанники польского детского дома Ежи Левицкий из г. Колобжег и, конечно же, пан Болеслав Влодарчик. Во время юбилейных торжеств в школе был открыт школьный музей, одним из разделов которого стала экспозиция, посвященная польскому детскому дому времен Второй мировой войны, полякам, проживавшим в Малой Минусе. Экспонатов набралось много: документальные материалы, фотографии, вещи, среди которых почетное место занимает военный мундир пана Влодарчика (в прошлом Влодарчик – кадровый военный) и его польские награды. Среди экспонатов можно увидеть предметы творчества самих школьников, занимавшихся польским языком и культурой на уроках дополнительного образования. Они сделали и отдали в музей рождественские звезды, шопку и пасхальные

пальмы. Вся польская экспозиция и, конечно, другие экспонаты по истории села и школы пользуются неизменным вниманием посетителей.

Традиционно во многих полонийных обществах формируются художественно-творческие коллективы. Не стали отступать от этой традиции и мы. С 1999 года у нас существуют вокальный ансамбль „Красные ягоды” и детский танцевальный коллектив „Озорные каблучки”. Первым руководителем вокального ансамбля была Елена Ящук, а хореографического коллектива – Ирина Маштарова. Мы признательны этим специалистам за то творческое начало, которое было заложено в наших коллективах. Сегодня с вокальным ансамблем занимается Лариса Коренец, человек несомненно талантливый, ответственный, много и интересно работающий над песенным материалом.

Детским хореографическим коллективом руководит Татьяна Ключова. За короткий срок Таня смогла поставить „Польку” и „Краковяк”, и на празднике ребята порадовали зрителей новыми танцами. Наши маленькие танцоры пока не гастролируют, но их концертная группа в составе десяти человек уже довольно часто выступает на разных праздниках. А вот для взрослого вокального ансамбля гастроли – дело привычное. „Красные ягоды” побывали в Шушенском, Каратузском, Минусинском районах, в Абакане, Саяногорске. Самым длительным был гастрольный тур в Республику Польша, где вместе с ансамблем „Сибирский краковяк” Полонии Республики Хакасия наш ансамбль выступал в пяти городах восточной Польши.

Вот уже несколько лет наша польская диаспора дружит с татарской диаспорой села Восточное Минусинского района. Для ансамбля стало традицией петь для восточенцев на их национальном празднике „Сабантуй”, на который он неизменно приглашается ежегодно. В наших польских радиопрограммах я рассказывала об одном из этих праздников.

Раз уж я упомянула о польских радиопередачах, хочется чуть подробнее остановиться на этом. С первого года образования „Полонии Минусинска”, а точнее с октября 1999 года, в эфир на радио „Минусинск” начали выходить польские радиопрограммы в двух версиях: на польском и русском языках.

С 1999 года я являюсь редактором и диктором этих программ. Мне приходится встречаться с потрясающе интересными людьми – поляками и их потомками, жизнь которых волнует как захватывающий роман. Поэтому в моих передачах возник цикл „Польские встречи”. Начав рассказывать о появлении первых поляков в Сибири, я подошла к истории польских семей, семей наших полонийцев.

Существуют и другие циклы передач: „День за днем” (о текущих событиях в на-

шем и других польских обществах), „История и культура Польши”, „Знаменитые женщины Польши”.

В передачах принимали участие представители Генерального консульства РП в г. Иркутске, практически все гости из Польши, приезжавшие в наш город, представитель Конгресса поляков в России и другие. Проводятся встречи, беседы, круглые столы – эти формы помогают разнообразить подачу материала, а передачи носят просветительско-образовательный характер.

Надо сказать, что любая культурно-национальная организация будет перспективной лишь в том случае, если в ней хотя бы третья часть – дети. Дети – будущее нашей „Полонии” – занимаются танцами (есть у нас детский хореографический коллектив и в Каратузском отделении (руководитель Наталья Князькина), учат польский язык, познают культуру, знакомятся с историей Польши. Это в течение учебного года, а летом, как и все другие школьники, наши дети отдыхают. За 10 лет около 40 детей „Полонии Минусинска” (включая все отделения) побывали на отдыхе в Республике Польша за счет принимающей стороны; шесть ребят отдохнули в лингвистическом лагере на озере Байкал; двое старшеклассников побывали на курсах польского языка в С-Петербурге. На языковых курсах обучалось несколько наших взрослых полонийцев в г. Кракове в РП.

Я уже упоминала, что сейчас, а конкретно с 2007 года, председателем правления „Полонии Минусинска” является Е.М. Лясковская. Ей принадлежит большая заслуга в организации и проведении нашего юбилея. Праздник прошел в камерной обстановке, мило и тепло. Зал картинной галереи, находящийся в здании Художественной школы, был полон. Среди гостей и приглашенных присутствовали представители городской администрации, управления культуры, районной библиотечной системы, полонийцы из наших отделений.

Поздравления наша „Полония” получила от ансамбля „Славяночка” (руководитель Елена Черемных), от татарской диаспоры, которую представлял глава сельской администрации И.Г. Андриянов, от руководителей города и многих других.

Музыка, песни, танцы, цветы, награды, слова признательности и поздравления. Одним словом, ЮБИЛЕЙ! А дальше? Дальше – новые планы, новые задачи, проекты, гастроли, учеба, репетиции, т.е. повседневная жизнь „Полонии Минусинска” в своем начавшемся втором десятилетии.

Ольга ТЕМЕРОВА-ШУМИЛЯС,
редактор польских программ
Минусинского радио.

Фото А. Коренец